

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ імені Е. О. ДІДОРЕНКА

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ РОЗСЛІДУВАННЯ

Науково-практичні
рекомендації

Севєродонецьк • 2019

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ імені Е.О. ДІДОРЕНКА

**Бараненко Б.І., Бочковий О.В., Дрозд В.Г.,
Кривонос М.В., Терешонок С.В.**

**ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЗІ
СЛІДЧИМИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ
РОЗСЛІДУВАННЯ**

Науково-практичні рекомендації

Севєродонецьк
РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка
2019

Авторський колектив:

Бараненко Б.І. – кандидат юридичних наук, професор;
Бочковий О.В. – провідний фахівець науково-дослідної лабораторії з проблем попередження, припинення та розслідування злочинів територіальними органами Національної поліції України Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;
Дрозд В.Г. – провідний науковий співробітник 2-го НДВ НДА проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства ДНДІ МВС України кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник;
Кривонос М.В. – старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем попередження, припинення та розслідування злочинів територіальними органами Національної поліції України Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, кандидат юридичних наук;
Терешонок С.В. – начальник відділу УКР ГУНП в Миколаївській області, підполковник поліції.

Рецензенти:

Радак В.О. – заступник начальника Головного управління – начальник кримінальної поліції ГУНП в Луганській області, полковник поліції;
Усманов Р.А. – заступник начальника Головного управління – начальник слідчого управління ГУНП в Луганській області, полковник поліції;
Ханькевич А.М. – професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

*Рекомендовано до друку та розповсюдження в мережі Інтернет Вченою радою
Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
від 30 листопада 2018 року (протокол № 6)*

В-40 Взаємодія підрозділів карного розшуку зі слідчими під час виявлення злочинів та їх розслідування: наук. практ. рекомендації / Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий, В.Г. Дрозд, М.В. Кривонос, С.В. Терешонок. Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ АДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2019. 92 с.
ISBN 978-617-616-085-4

У науково-практичних рекомендаціях розкриваються основні положення взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими під час виявлення злочинів та їх розслідування.

Науково-практичні рекомендації призначені для працівників Національної поліції України, наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти зі специфічними умовами навчання, здобувачів вищої освіти.

УДК 343.12 (075.9)

ISBN 978-617-616-085-4

© Бараненко Б.І., Бочковий О.В.,
Дрозд В.Г., Кривонос М.В., Терешонок С.В. 2019
© Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
Передмова.....	5
Розділ 1. Висновки наукового дослідження та пропозиції щодо підвищення ефективності взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими у досудовому слідстві	12
Розділ 2. Рекомендації щодо практичного здійснення взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими під час виявлення злочинів та їх розслідування	16
2.1. Загальні положення взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими у досудовому слідстві	16
2.2. Взаємодія оперативних підрозділів зі слідчими у рамках кримінальних проваджень та під час проведення НС(Р)Д.....	21
2.3. Процесуальний порядок проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій.....	44
2.3.1. Процесуальний порядок установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК).....	44
2.3.2. Процесуальний порядок зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) та електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК).....	49
2.3.3. Процесуальний порядок накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК).....	60
2.3.4. Порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді.....	64
2.4. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій.....	68
2.4.1. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів під час розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів проти особи.....	68
2.4.2. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування розбійних нападів.....	71
2.5. Порядок фіксації ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій.....	75
Список використаних джерел.....	87

Перелік умовних скорочень

АТО – антитерористична операція

ГУНП – Головне управління Національної поліції України

ГЦУС – Головний центр управління службою

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

ІНП – Інформаційний портал Національної поліції України

КВК України – Кримінально-виконавчий кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

НП України – Національної поліції України

ООС – операція об'єднаних сил

ОРС – оперативно-розшукова справа

СПД – суб'єкт підприємницької діяльності

ст. – стаття

ПЕРЕДМОВА

Луганським державним університетом внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка на замовлення Головного управління Національної поліції України в Миколаївській області (№ 6202/03/16-2016 від 27.12.2016 року) проведено наукове дослідження на тему: «Взаємодія підрозділів карного розшуку зі слідчими під час виявлення злочинів та їх розслідування».

У якості підстав для здійснення даної науково-дослідної роботи замовником вказано на:

1) незадовільний стан взаємодії оперативних підрозділів та слідчих під час виявлення злочинів та їх розслідування, у тому числі з причин законодавчих та організаційно-правових суперечностей, невідповідності матеріальних ресурсів дійсним потребам тощо;

2) незадовільний стан виявлення підрозділами карного розшуку неочевидних злочинів та встановлення осіб, які їх вчинили, у тому числі у зв'язку зі складнощами в оперативно-розшуковій роботі, пов'язаними зі змінами законодавства, недоліками процесу реформування НП України і т. ін.;

3) відсутність науково-обґрунтованих методик та рекомендацій щодо підвищення ефективності взаємодії працівників карного розшуку та слідчих під час виявлення та розслідування злочинів.

Головні напрями й завдання дослідження полягали у науковому й науково-прикладному опрацюванні:

- загальнометодологічних, теоретичних, організаційно-психологічних вчень і знань, а також наявних науково-емпіричних розробок з проблеми взаємодії суб'єктів різних видів діяльності, у тому числі працівників карного розшуку та слідчих під час виявлення, розкриття та розслідування злочинів;

- існуючих на сьогодні нормативно-правових та організаційно-методичних засад взаємодії працівників карного розшуку та слідчих у діяльності щодо виявлення, розкриття та розслідування злочинів;

- сучасного стану взаємодії працівників карного розшуку та слідчих під час виявлення і розкриття неочевидних злочинів, встановлення осіб, які їх вчинили, а також у розслідуванні кримінальних проваджень;

- причин та умов, які ускладнюють взаємодію працівників карного розшуку та слідчих;

- особистих думок досвідчених фахівців у галузі зазначеної діяльності.

Отримана дослідницька інформація базувалась на:

- вивченні й узагальненні вітчизняних та зарубіжних науково-теоретичних джерел за темою дослідження;

- аналізі нормативно-правових актів;

- вивченні й аналізі практики взаємодії працівників карного розшуку та слідчих під час виявлення та розслідування злочинів;

- висновках щодо узагальнення особистих думок досвідчених фахівців у галузі зазначеної діяльності.

Здійснюючи консультаційні бесіди з керівництвом ДКР НП України та на підставі аналізу криміногенної ситуації в Україні було прийнято рішення детальніше вивчити проблеми взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими та іншими правоохоронними органами на прикладі протидії злочинам проти власності, особливо корисливо-насильницької спрямованості в сучасних умовах.

Зокрема, з цією метою за сприяння Департаменту карного розшуку НП України та ГУ НП України в Миколаївській області 1–3 червня 2017 року Луганським державним університетом внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка проведено чергове щорічне засідання постійно

діючого методологічного семінару з проблем теорії і практики оперативно-розшукової діяльності, на якому вдалось отримати найбільш корисну та цікаву інформації¹.

У роботі семінару, окрім вчених і професорсько-викладацького складу ВНЗ системи МВС України, ДНДІ МВС України, Національної академії прокуратури, Національної академії Державної прикордонної служби імені Богдана Хмельницького, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля взяли участь керівники управлінь і відділів карного розшуку усіх без винятку обласних управлінь Національної поліції України, працівники Служби безпеки України, прокуратури та суду.

Найбільш активну дискусію учасників семінару викликали питання взаємодії та координації діяльності під час протидії вищевказаним злочинам як між структурними підрозділами НП України, так і з прокуратурою й судом під час реалізації оперативних матеріалів, а також в процесі досудового слідства в рамках кримінального провадження.

Основні дискусійні положення та проблемні питання:

1. Ускладнена процедура отримання дозволу на провадження як окремих слідчих (розшукових) так і негласних слідчих (розшукових) дій не дозволяє ефективно встановлювати осіб, які скоюють злочини та не відповідає засадам кримінального провадження щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування. Прописані в КПК України та відомчих нормативно-правових актах процедурні положення, а також організаційні аспекти розтлумачуються представниками органів прокуратури та суду на свій власний розсуд, що в підсумку не дозволяє співробітникам правоохоронних органів використовувати навіть застарілі, у порівнянні зі злочинною діяльністю,

¹ Діяльність підрозділів карного розшуку Національної поліції України щодо протидії злочинам проти власності, особливо корисливо-насильницьким у сучасних умовах : збірн. матер. постійн. діюч. семінару (м. Миколаїв, 1-3 червня 2017 р.) ; за ред.: д.ю.н., проф. Комарницького, к.ю.н., проф. Б.І. Бараненка. Миколаїв : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2017. 196 с.

засоби та методи у протидії злочинності. Розкриття злочинів по «гарячих слідах» та в найкоротші строки можливе лише при розслідуванні очевидних фактів зі встановленими особами. У інших випадках, через складність та зарегульованість процедури отримання ухвал слідчого судді на проведення, як окремих слідчих (розшукових), так і негласних слідчих (розшукових) дій, така діяльність є малоефективною.

2. Під час розслідування кримінальних проваджень по яких не встановлено особи підозрюваних, у більшості випадків ініціатива на проведення слідчих (розшукових) дій виходить саме від працівників карного розшуку, які відповідають за дану категорію злочинів. Слідчі самоусуваються від даної роботи.

3. Негативно впливає на розкриття корисливо-насильницьких злочинів проти власності, яких вчиняється приблизно 70-75% від загальної кількості зареєстрованих те, що санкціоновані судом дії щодо тимчасового доступу до документів, які містять інформацію, котра знаходиться у операторів мобільного зв'язку (результати моніторингу місць скоєння злочинів та розшифровка трафіків з'єднань мобільних терміналів) здійснюються лише в м. Києві, а також те, що ПрАТ «Київстар» видає затребувану інформацію в останній день дії ухвали суду. У зв'язку із цим практично 25-30% таких ухвал суду залишаються без виконання через закінчення терміну їх дії.

4. Відсутність дієвої нормативної бази щодо взаємодії підрозділів СБ України та Національної Поліції України з питань проведення оперативно-технічних заходів в рамках оперативно-розшукових справ. Зокрема, на міжвідомчому рівні не врегульоване питання зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, що в подальшому унеможливає під час заведення оперативно-розшукової справи проведення повного та всебічного комплексу оперативно-розшукових заходів відносно осіб, які готують вчинення злочинів.

5. Неналежним чином налагоджена взаємодія між підрозділами карного розшуку, дільничними офіцерами поліції, співробітниками патрульної поліції, щодо обміну інформацією стосовно осіб, які представляють оперативний інтерес та можуть бути причетними до вчинення злочинів проти власності.

6. Через різну відомчу підпорядкованість та застарілість нормативно-правової бази фактично відсутня належна ефективна та дієва взаємодія з підрозділами Державної служби виконання покарань в частині обміну інформацією та сумісного планування заходів щодо пошуку оперативно значимої інформації.

7. Ускладнення порядку погодження з прокурором клопотань про проведення обшуків у осіб, стосовно яких отримано достовірні відомості про їх причетність до вчинення злочинів.

В основному прокурори відмовляють у погодженні клопотань слідчих про обшук або слідчі судді відмовляють у задоволенні клопотань про обшук у таких випадках:

- коли фігуранти кримінального провадження проживають у житлі, яке їм не належить;
- коли Державний реєстр речових прав на нерухоме майно не містить відомостей про осіб, яким належить житло чи інше володіння, в якому планується провести обшук;
- фігуранти кримінального провадження проживають нетривалий час у орендованому ними житлі;
- коли дозвіл на проведення обшуку надають лише за місцем прописки особи, хоча у більшості випадків воно не співпадає з місцем фактичного проживання фігуранта;
- зазначення слідчим суддею в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи анкетних даних цивільних осіб, які надають фактичні дані про обставини вчинення протиправних дій;
- при отриманні інформації з оперативних джерел, допитати осіб, які її надали в якості свідків під зміненими анкетними даними не можливо, з метою подальшого отримання ухвали про дозвіл на проведення обшуку.

8. Практично відсутня аналітична складова під час розслідування злочинів проти власності. Недостатньо проводиться перевірка та відпрацювання осіб, раніше судимих за аналогічні злочини. Не здійснюється обмін інформацією між територіальними органами. Не проводяться зустрічі та виступи в ЗМІ. Не проводяться зустрічі з представниками районних та селищних рад.

9. На низькому рівні перебуває використання співробітниками оперативних підрозділів можливостей Інтегрованої інформаційно-пошукової системи. За оцінкою Управління інформаційної підтримки та координації поліції «102» менше 10 % особового складу оперативних підрозділів є користувачами такої системи, при тому, що інформація щодо усіх викрадених речей заноситься до бази даних. Відсутня можливість використання оперативних баз даних «Скорпіон» (яка велась у підрозділах УБОЗ), та «ОЗА» (яка велась в УОС) для належного виконання оперативно-службових завдань.

10. Не враховується набутий досвід у протидії злочинам проти власності. Не зважаючи на те, що фактично втрачений інститут наставництва, що був рушійною силою підвищення професіоналізму молодих оперативних працівників, не використовуються надбання, які містяться у спеціально підготовлених методичних рекомендаціях та відповідних публікаціях. Заняття з професійної підготовки на місцях, у більшості випадків, проводяться формально.

11. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення під час проведення ОРЗ та НС(Р)Д, що негативно впливає на ефективність здійснюваних заходів.

12. З метою обліку участі оперативних служб у встановленні осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень, у відповідності до доручення МВС України від 02.12.2013 № 20934/Дв, починаючи з 01.01.2014 запроваджено звіт форми 2 – НС(Р)Д. Вказаний звіт формується на підставі статистичних карток форми 2 – ОП, яка навіть не погоджується з

керівником оперативного підрозділу, що приймав участь у розкритті злочину. Слідчий, який заповнює статистичну картку, неспроможний самостійно заповнити ряд позицій, зокрема з 12 по 12.4 (правопорушення розкрито за результатами ініціативного пошуку, повідомлення агентури, внутрішньо камерної розробки, провадження за оперативно-розшуковою справою), що у подальшому негативно вплине на формування статистичної звітності і відображення в ній дійсних показників роботи.

13. Проблеми кримінально-процесуального законодавства, що полягають у тому що особам, за вчинення кишенькових крадіжок, крадіжок з автомобілів, не обирається запобіжний захід «тримання під вартою», навіть, при повторному скоєнні після другого чи третього разу або ж вироком суду призначають покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Що зумовляє їх подальшу злочинну діяльність, та стимулює до вчинення нових злочинів.

14. Відсутній доступ до тимчасового обліку транспортних засобів (автомобілів) на іноземній реєстрації та осіб, що ними користуються, які на певний період часу вїхали на територію України. Саме такі автомобілі злочинці найчастіше використовують для вчинення злочинів.

15. Організаційні та фінансові проблеми не дають змоги здійснити підбір якісного негласного апарату. Додаткових проблем створює сучасна процедура використання інформації, отриманої від негласних співробітників, що не сприяє конспірації, а отже й не додає ефективності такому напрямку роботи.

Окреслені недоліки організації протидії злочинам проти власності, у тому числі й проблемні питання взаємодії лягли в основу інформаційно-аналітичної діяльності НДА для формування відповідних пропозицій щодо удосконалення вказаного напрямку роботи..

РОЗДІЛ 1

ВИСНОВКИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЗІ СЛІДЧИМИ У ДОСУДОВОМУ СЛІДСТВІ

Виходячи з аналізу результатів дослідження сформовано пропозиції, які, за погодженням з представниками підрозділів карного розшуку територіальних управлінь НП України, підвищать ефективність здійснюваних заходів:

1. Врахувати можливість застосування у практиці діяльності підрозділів НП України закордонного досвіду в отриманні дозволу на проведення негласних заходів. Зокрема, у Республіці Польща існує порядок, за якого суд, за погодженням з прокурором, надає право здійснювати вичерпний перелік негласних заходів протягом відповідного строку (наприклад 6 місяців) конкретному співробітнику 2. Зокрема, відповідно до ст. 20 Закону Республіки Польща про Поліцію ще від 6 квітня 1990 року підрозділи поліції мають право отримувати доступ за допомогою телекомунікаційних пристроїв до інформації, накопиченої у відповідних реєстрах без необхідності подавати письмові заяви, якщо: 1) ці підрозділи володіють пристроями, які дозволяють реєструвати в системі, хто, коли, з якою метою та які дані отримав; 2) ці підрозділи мають технічні запобіжні засоби та організаційні запобіжні заходи, які унеможливають використання даних з іншою метою, ніж та, для якої їх було отримано; 3) це виправдано з огляду на специфіку або обсяг виконання завдань або діяльності, що провадиться³. Тобто підрозділи поліції

² Бочковий О. В. Сучасна процесуальна регламентація ОРД як гальмо на шляху ефективного розслідування. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 204-211.

³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19900300179>

отримують право здійснювати заходи, що тимчасово обмежують конституційні права громадян без рішення суду, напряду від операторів комунікацій, якщо для цього є відповідні підстави⁴.

2. Розробити та запровадити чіткі критерії для підготовки та розгляду матеріалів щодо отримання дозволу на проведення ОРЗ та НС(Р)Д як для органів досудового розслідування, так і для прокуратури та суду, для виключення зловживань та суб'єктивізму у тлумаченні норм закону.

3. Вжити усіх можливих заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підрозділів НП України зі встановлення осіб, причетних до вчинення злочинів та їх розслідування. Відзначимо, що в сучасних умовах слідчі та оперативні працівники, не маючи єдиного підпорядкування, здебільшого не зацікавлені працювати як єдина команда. Відповідно, ефективність діяльності зі встановлення осіб, причетних до вчинення корисливо-насьильницьких злочинів, значно зменшується. Доречно з цього приводу навести думку представників Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, які 31 березня поточного року оголосили про пілотний проект з кримінальних розслідувань на базі Бориспільського відділу поліції та висловилися про доцільність об'єднання функцій оперативників та слідчих під єдине підпорядкування з метою спрощення роботи поліції та підвищення ефективності розкриття злочинів.

Невиправдане розмежування у компетенції на оперативних та слідчих працівників, що має місце на сьогоднішній день, потребує змін у штатній структурі органів та підрозділів Національної поліції України. Передусім доцільно об'єднати оперативні та слідчі апарати під єдине підпорядкування, а також запровадити єдині посади працівників органів досудового розслідування, що

⁴ Amnesty International. Польша: Новый закон о слежке станет серьёзным ударом по правам человека, AI индекс: EUR 37/3357/2016, 29 января 2016 URL:<https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/3357/2016/en/>.

будуть виконувати функції як слідчого, так і оперативного працівника.

Такий підхід надасть можливість, по-перше, суттєво зменшити навантаження, що лягає на працівників органів досудового розслідування, по-друге, чітко визначити суб'єкта, відповідального за вжиття заходів щодо встановлення осіб, які вчинили злочини, по-третє, зменшити рівень бюрократії, що має місце внаслідок надання слідчими численних доручень до оперативних підрозділів, по-четверте, скоординувати роботу із досудового розслідування кримінальних правопорушень під єдиним керівництвом.

Загалом у експерименті приймає участь 8 областей України. Пілотними областями стануть Київська, Запорізька, Полтавська, Львівська, Сумська та Харківська. У цих областях більшість особового складу підрозділів кримінальної поліції переведені в статус слідчих. 25% працівників кримінальної поліції орієнтовані на виконання прямих обов'язків кримінальної поліції: оперативної та агентурної роботи, ведення оперативно-розшукових справ, встановлення невідомих трупів і розшук безвісти зниклих осіб⁵. Результати даного експерименту ми зможемо оцінити тільки у березні 2018 року.

4. Змінити існуючу систему підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції відповідно до сучасних потреб з залученням інформаційно-технічного потенціалу.

Вважаємо також, що виникла нагальна необхідність:

- повернути експертів з техніко-криміналістичного забезпечення у територіальні підрозділи поліції, які можуть проводити дактилоскопічні та трасологічні експертизи. У зв'язку із надмірним навантаженням експертів НДЕКЦ МВС України затягується досудове слідство по злочинам, де особи встановлені, однак за відсутності висновків експерта підозри не оголошуються.

⁵ В Україні з'являються поліцейські детективи. URL: https://dt.ua/UKRAINE/v-ukrayini-z-yavlyatsya-policeyski-detektivi-247011_.html

Практично не проводиться порівняння ідентифікаційних ознак слідів поверхні низу підшви взуття та слідів рукавичок, які вилучаються з місць подій по нерозкритих злочинах з об'єктами, що містяться у відповідних картотеках слідів взуття та рук (наприклад, по квартирних крадіжках). Цей факт виключає можливість підготовки експертами працівникам оперативних підрозділів орієнтувань та розшукових таблиць із зображенням взуття, в якому був взутий злочинець, одягнутих рукавичок та їх виробників, сліди яких було залишено, які можуть використовуватися під час встановлення осіб, причетних до злочину та доказування їх вини.

Проблемним є проведення товарознавчих судових експертиз з метою визначення фактичного стану або (та) вартості (початкової, залишкової) предметів, які були предметом злочину проти власності;

- внести зміни до КПК України в частині спрощення процедури отримання ухвали слідчого судді на проведення обшуків та розширення потенційних об'єктів пошуку, так як на даний час дозволяється вилучати при проведенні обшуку тільки ті речі, які зазначені в ухвалі суду. Однак, не завжди до отримання ухвали на проведення обшуку відомо про причетність конкретної особи до інших злочинів;

- встановити більші терміни ухвали на проведення обшуку, адже місячний термін інколи є недостатнім, так як обшуки у більшості випадків проводяться після вчинення злочинів (затримання на гарячому).

РОЗДІЛ 2
РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ПРАКТИЧНОГО ЗДІЙСНЕННЯ
ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЗІ
СЛІДЧИМИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ
РОЗСЛІДУВАННЯ

2.1. Загальні положення
взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими
у досудовому слідстві

Оптимальна взаємодія у діяльності правоохоронних органів значною мірою залежить від правильного тлумачення терміну “взаємодія”. Термінологічний аналіз свідчить, що поняття “взаємодія” є зовнішньо схожим із такими поняттями як “співробітництво”, “координація”, “узгодження”, “сприяння” і т. ін.

Поняття “взаємодія” відноситься до основних філософських категорій. Структура суспільства, людська поведінка і свідомість обумовлюють взаємодію людей між собою і світом.

Взаємодія носить об’єктивний і універсальний характер. Нею охоплені всі форми буття і форми їхнього відображення. У силу універсальності взаємодія здійснює взаємний зв’язок всіх структурних рівнів буття, матеріальну єдність світу. Абсолютна ж природа взаємодії має вираз в обмежених кінцевих формах, і в цьому значенні вона відносна. Існує просторово-часова межа, поза якою безпосередня взаємодія даного об’єкта з іншими відсутня. Однак опосередковано вони можуть взаємодіяти з як завгодно віддаленими об’єктами. Ланцюг взаємодії ніде не обірваний, вона не має ні початку, ні кінця. Кожне явище лише ланка загального ланцюга взаємодії.

Взаємодія являє собою двосторонній або багатобічний постійний процес, який і варто розглядати зі всіх його сторін, не забуваючи при цьому зв’язку цілого, щоб

не опинитися в полоні однобічності метафізичного мислення. Взаємодія - одна з основних філософських категорій, що відображає взаємний вплив речей одна на одну, їх взаємний перехід, породження одним об'єктом іншого. Це також і структурне поняття, коли взаємодія виступає як інтегруючий фактор, за допомогою якого відбувається об'єднання частин у певний тип цілісності.

Взаємодія дає можливість об'єднати зусилля у попередженні, припиненні та розкритті злочинів цієї категорії, досягти позитивних результатів у найкоротші терміни, вести боротьбу в цьому напрямку цілеспрямовано, уникати дублювання та краще використовувати можливості кожної служби. При здійсненні спільних заходів усі служби діють у межах своєї компетенції і властивими їм методами.

У певному значенні дане поняття можна застосувати і до діяльності правоохоронних органів, де взаємодія органів слідства та дізнання ОВС здійснювалося ще з перших днів створення міліції.

Відомо, що ефективність розкриття і розслідування злочинів значною мірою залежить від злагодженості, узгодженості в діяльності слідчого і органів, що здійснюють ОРД. У криміналістиці така погоджена за цілями, завданнями, силами, засобами, методами, місцем і часом діяльність у процесі попереднього розслідування та встановлення істини у справі одержала назву "взаємодія".

У діяльності з розкриття і розслідування злочинів часто виникає необхідність взаємодії оперативного працівника та слідчого. Хоча поняття такої взаємодії законодавчо не закріплено, спільна погоджена діяльність перерахованих суб'єктів регламентується нормами КПК України (п. 3 ч. 2 ст. 40 та ст. 41), відомчими інструкціями (наказ МВС від 07 липня 2017 року № 575 "Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні"; від

16.02.2018 № 111 “Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України” й інші).

Взаємодія слідчого і оперативного працівника полягає в їх погодженій діяльності по забезпеченню успішного розкриття і розслідування злочинів, що здійснюється кожною зі сторін у рамках своєї компетенції властивими їй засобами і методами. Добре налагоджена і раціональна взаємодія слідчого з оперативним працівником служить однією з важливих умов, що забезпечує успішне розкриття і розслідування злочинів. Відомо, що слідчі і оперативні підрозділи мають специфічні, тільки їм властиві засоби і методи розкриття злочинів, тому надзвичайно важливо, щоб ці можливості були використані не розрізнено, а в комплексі.

З'ясування сутності взаємовідносин слідчого та оперативних підрозділів та забезпечення ефективності взаємодії при розслідуванні злочинів складають один з найважливіших аспектів діяльності органів слідства.

Цілі взаємодії можуть бути досягнуті найбільш повно тоді, коли допускаються вироблені теорією і практикою певні умови, на яких будується спільна діяльність оперативного працівника та слідчого.

В організації взаємодії знаходить вираження основна ідея будь-якої системи соціального управління - забезпечення погодженості і єдності функціонування окремих елементів системи в процесі досягнення спільних цілей. Взаємодія ґрунтується на взаємозв'язку, припускає спільну, погоджену діяльність елементів даної системи .

Вимогами, які забезпечують дотримання принципів взаємодії органів поліції є:

1. Дотримання законності, конституційних прав і свобод громадян. Взаємодія слідчого і оперативного працівника повинна ґрунтуватися на суворому дотриманні і виконанні закону. При цьому варто мати на увазі не

тільки відомчі нормативні акти, які регламентують взаємодію слідчого і оперативних працівників, але й положення кримінально-процесуального закону, а також інших законів і спільних нормативних актів МВС України і Генеральної прокуратури України.

Вимога дотримання законності в питаннях взаємодії не допускає відхилень від даного принципу, а також виправдання яких-небудь взаємних поступок, які робляться з так званої “практичної необхідності”.

Дотримання законності забезпечується чіткою правовою регламентацією діяльності учасників, контролем з боку керівників органів слідства і оперативних підрозділів та прокурорським наглядом.

2. Комплексне використання сил і засобів органів поліції. Зазначений принцип обумовлений необхідністю швидкого і повного розкриття злочину, а також викриття винних у його здійсненні.

Збирання первинних матеріалів кримінальному провадженні і активний розшук злочинця проводяться в інших умовах і вимагають інших прийомів і форм, ніж всебічне вивчення всіх обставин, від яких залежить вирішення питань щодо правової оцінки злочину і про винність того або іншого громадянина. Перше належить до завдань оперативних підрозділів, друге є завданням слідства. При цьому всі слідчі дії та ОРЗ, проведені в ході розслідування повинні бути ланками одного ланцюга, що продовжують і доповнюють один одного. Як слідчий, так і оперативний працівник в будь-який момент розслідування можуть одержати або нові докази, або оперативно-розшукові дані, що мають значення у справі. Тому слідчий і оперативний працівник повинні постійно обмінюватися інформацією та залежно від цього вирішувати питання про доцільність використання тих або інших можливостей у конкретній слідчій ситуації.

3. Організуюча роль і процесуальна самостійність слідчого в прийнятті рішень.

4. Персональна відповідальність слідчого, керівників слідчих підрозділів за проведення і результати слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Необхідність додержання даного принципу, як наголошувалося вище, регламентовано кримінальним процесуальним законодавством України. Слідчий, який організовує роботу із взаємодії з оперативним підрозділом і несе за неї персональну відповідальність.

5. Погодженість планування слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Під час розслідування задачі та зміст взаємодії уточнюються і доповнюються. При цьому може виникнути потреба змінити коло взаємодіючих суб'єктів, залучити нові сили і засоби. Спільне планування полягає в тому, що слідчий аналізує наявні у справі відомості, визначає завдання, які вимагають спільної діяльності, конкретних виконавців і лише після цього відбувається оперативний обмін інформацією слідчого з працівниками оперативних служб. Далі корегується робота учасників взаємодії та їх задачі, що зумовлено результатами виконаного об'єму роботи, зміною ситуації.

Погоджений план, на основі якого будується взаємодія, повинен містити:

- виклад версій;
- перелік обставин, що підлягають встановленню і з'ясуванню – по кожній з висунутих версій;
- перелік необхідних заходів, за допомогою яких повинні бути встановлені та досліджені всі обставини і порядок таких дій;
- перелік обставин, що підлягають встановленню оперативно-розшуковим шляхом;
- терміни виконання, у тому числі проміжні: обмін інформацією, корегування плану (при необхідності);
- виконавці по кожному пункту плану.

6. Безперервність взаємодії у діяльності з розкриття і розслідування злочинів.

Застосування всіх вищевказаних принципів будеться на безперервній взаємодії слідчого та оперативного

працівника. З моменту одержання повідомлення про злочин, що готується, оперативний працівник погоджує свої дії зі слідчим, вони спільно вирішують питання доцільності й правомірності виконання тих або інших заходів. Слідчий використовує можливості оперативного підрозділу з початку своєї роботи з розкриття і розслідування злочину і до закінчення досудового слідства.

Таким чином, процес взаємодії оперативних та слідчих підрозділів полягає у здійсненні комплексу заходів, регламентованих законом, з використанням наявних сил, засобів та методів правоохоронних органів з метою вирішення завдань кримінального судочинства. Дійсно, взаємодія оперативних підрозділів із слідчими є одним із головних заходів у виявленні та припиненні кримінальних правопорушень.

2.2. Взаємодія оперативних підрозділів зі слідчими у рамках кримінальних проваджень та під час проведення НС(Р)Д

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень слідчий надає відповідним оперативним підрозділам, а в разі створення СОГ, – конкретним співробітникам оперативного підрозділу, включеним до її складу, письмові доручення про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій (далі – доручення) відповідно до норм КПК України.

Доручення слідчого відповідним оперативним підрозділам щодо проведення ними слідчих (розшукових) дій є найбільш поширеною формою взаємодії слідчих та оперативних підрозділів. Така форма взаємодії має на меті, з одного боку, прискорення розслідування у кримінальному провадженні: слідчий не відволікається на проведення нескладних слідчих (розшукових) дій, а з другого залучення до проведення негласних слідчих (розшукових) дій фахівців з оперативних підрозділів, які мають певний

досвід і спеціальну техніку для проведення оперативно-розшукових заходів.

Види слідчих (розшукових) дій і їх послідовність залежать від конкретних обставин кримінального провадження, внутрішнього переконання слідчого чи прокурора, заявлених стороною захисту клопотань.

Закон не тільки визначає перелік НС(Р)Д, але також регламентує і критерії допустимості їх проведення. Відповідно до ч.3 ст.246 КПК України рішення про проведення НС(Р)Д приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. При цьому прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення НС(Р)Д.

Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину (ч. 4 ст. 246 КПК України).

Що ж до права на безпосереднє проведення негласних слідчих (розшукових) дій, то воно, згідно ч. 6 ст. 246 КПК, надається слідчому, який здійснює досудове розслідування злочину, або, за його дорученням, - уповноваженому оперативному підрозділу НП України. Ця ж норма КПК уповноважує слідчого чи прокурора щодо залучення до НС(Р)Д також інших осіб, якими можуть бути, насамперед, спеціалісти, які традиційно приймають участь у кримінальному провадженні. КПК передбачає можливість залучення до виконання НС(Р)Д негласних співробітників оперативних підрозділів, уведених у організовані групи чи злочинні організації (ч.ч.1,2 ст. 272 КПК; ч.1 ст.13 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»), а також осіб, які на конфіденційній основі співпрацюють з органами досудового розслідування (ч.ч.1,2 ст. 272; ч.1 ст. 275 КПК

України). Але потрібно враховувати, що з 2015 року, після внесення змін до нормативно-правових актів, право введення негласних співробітників в організовані злочинні угруповання мають лише спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Служби безпеки України (ч.1 ст.13 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»).

КПК України в главі 21 містить вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій.

Негласні слідчі (розшукові) дії, які проводяться з урахуванням спрямованості й характеру виконуваних завдань та виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, поділяються на два блоки.

До першого блоку відносяться дії, спрямовані головним чином на пошук та отримання з різних джерел відомостей інформаційного призначення, які передбачені § 2 (Втручання у приватне спілкування) КПК України:

1) Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України) полягає у застосуванні технічного обладнання, яке дає змогу без відома особи, приховано отримувати і фіксувати інформацію про обстановку, у якій вона перебуває, про її контакти, розмови та дії.

2) Накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України) полягає в забороні установам зв'язку та фінансовим установам вручення кореспонденції адресату без відповідної вказівки слідчого, прокурора.

3) Огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України) полягає у обстеженні поштової кореспонденції, з метою виявлення та фіксації відомостей, що містяться у кореспонденції, стосовно обставин вчинення кримінального правопорушення, за наявності підстав – фізичного вилучення, затримання матеріальних об'єктів.

4) Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) полягає у застосуванні технічного обладнання, яке дає змогу зафіксувати

факт контакту у мережі, а також аудіовізуально сприймати, фіксувати та відтворювати інформацію, що передавалась цим каналом зв'язку, у тому числі її зміст.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж поділяється на:

- контроль за телефонними розмовами, що полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, спостереження, відбору та фіксації змісту телефонних розмов, іншої інформації та сигналів (SMS, MMS, факсимільний зв'язок, модемний зв'язок тощо), які передаються телефонним каналом зв'язку, що контролюється;

- зняття інформації з каналів зв'язку, що полягає в негласному одержанні, перетворенні і фіксації із застосуванням технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, у відповідній формі різних видів сигналів, які передаються каналами зв'язку мережі Інтернет, інших мереж передачі даних, що контролюються.

5) Зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача (ст. 264 КПК України) полягає у застосуванні технічного обладнання для одержання інформації, яка міститься в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютер), автоматичних системах, комп'ютерній мережі, мережі електрозв'язку.

До другого блоку відносяться дії, які згідно з § 3 (Інші види негласних слідчих (розшукових) дій) КПК України спрямовані на виявлення і фіксацію фактичних даних про злочинні дії, які вчиняються окремими особами та групами, для розслідування злочинів, а саме:

1) Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України) полягає у проникненні слідчого чи уповноваженої особи без відома власника чи володільця, приховано або під легендою, у приміщення та інше володіння для встановлення технічного обладнання або безпосередньо з метою виявлення і

фіксації слідів розбійних нападів, проведення огляду, виявлення документів, речей, що мають значення для досудового розслідування, виготовлення копій чи їх зразків, виявлення осіб, що переховуються від органів розслідування, або з іншою метою для досягнення цілей кримінального провадження.

2) Спостереження за особою (ст. 269 КПК України) полягає у візуальному спостереженні за особою слідчим чи уповноваженою особою для фіксації її пересування, контактів, поведінки, перебування у певному місці тощо або застосуванні з цією метою спеціальних технічних засобів для спостереження.

3) Аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) полягає у застосуванні технічного обладнання у публічно доступному місці з метою фіксації відомостей (розмов, поведінки осіб, інших подій), які мають значення для кримінального провадження, без відома присутніх у ньому осіб.

4) Спостереження за річчю або місцем у публічно доступних місцях (ст. 269 КПК України) полягає у візуальному спостереженні за певною річчю або певним місцем слідчим чи уповноваженою особою для фіксації її переміщення, контактів з нею певних осіб, подій у певному місці для перевірки відомостей під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину або застосуванні з цією метою спеціальних технічних засобів для спостереження.

5) Контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України):

А) Контрольована поставка полягає в організації і здійсненні слідчим та оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, передачею, ввезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її територією) товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена Кримінальним процесуальним кодексом України.

Б) Контрольована закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, який перебуває у вільному обігу, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила.

В) Оперативна закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила.

Г) Спеціальний слідчий експеримент полягає у створенні слідчим та оперативним підрозділом відповідних умов в обстановці, максимально наближеній до реальної, з метою перевірки дійсних намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішень щодо вчинення злочину.

Д) Імітування обстановки злочину полягає в діях слідчого, уповноваженої особи, з використанням імітаційних засобів, які створюють у оточуючих уяву про вчинення реального злочину, з метою його запобігання та викриття відомої чи невідомої особи (осіб), яка планувала чи замовляла його вчинення.

б) Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України) полягає в організації слідчим і оперативним підрозділом введення уповноваженої ними особи, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, в організовану групу чи злочинну організацію під легендою прикриття для отримання речей і документів, відомостей про її структуру, способи і методи злочинної діяльності, які мають значення для розслідування злочину або злочинів, які вчиняються цими групами.

7) Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України), полягає в

діях слідчого чи уповноваженої особи, які дозволяють без відома власника чи володільця отримати зразки матеріалів, сировини, виробів тощо, у тому числі в публічно недоступних місцях.

Негласні слідчі (розшукові) дії, які проводяться незалежно від тяжкості злочину.

1. Зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України), полягає в одержанні інформації із електронних інформаційних систем, що містять відповідну інформацію, у тому числі із застосуванням технічного обладнання.

2. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України) полягає в застосуванні технічного обладнання для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, у тому числі мобільного терміналу, систем зв'язку та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає на підставах та в порядку, передбачених главою 21 КПК України:

- слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, про дозвіл на проведення втручання в приватне спілкування (ст. 260-264 КПК України), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України), спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України), аудіо-, відеоконтролю місця (ст. 270 КПК України), контролю за вчиненням злочину (у випадках, передбачених ч. 8 ст.

271 КПК України), негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України);

- прокурор або слідчий, за погодженням з прокурором, у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини КК України (ч. 1 ст. 250 КПК України). При прийнятті рішення про проведення НС(Р)Д у перелічених у ч. 1 ст. 250 КПК України випадках прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з клопотанням до слідчого судді про надання дозволу на її проведення.

Якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, що розпочата як невідкладна у випадках, передбачених ч. 1 ст. 250 КПК України, то вона повинна бути негайно припинена, а отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому ст. 255 КПК України;

- прокурор або слідчий щодо зняття інформації з електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України);

- прокурор або слідчий за погодженням з керівником органу досудового розслідування, щодо виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України);

- виключно прокурор щодо контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України);

- керівник органу досудового розслідування, прокурор щодо виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 273 КПК України);

- слідчий щодо дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів (ст. 266 КПК України).

Ухвалення процесуальних рішень про проведення НС(Р)Д є результатом оцінки слідчої ситуації, що склалася на певний момент розслідування. Такі слідчі ситуації характеризуються наявністю відомостей про злочин і особу, що його вчинила, які вимагають перевірки, для їх підтвердження або спростування, за умови, якщо іншим способом, ніж шляхом проведення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії, це зробити неможливо.

Не допускається надання слідчим неконкретизованих доручень оперативному підрозділу (співробітнику оперативного підрозділу – члену СОГ) та без встановленого строку їх виконання.

При ухваленні таких рішень обов'язково повинен враховуватися ризик можливості посягання на життя або заподіяння особі (особам), що проводить негласну слідчу (розшукову) дію, бере в ній участь або іншим особам, тілесних ушкоджень, втечі осіб, що скоїли злочин або ж спричинення значної матеріальної шкоди.

Інших наслідків під час проведення НС(Р)Д не може бути.

За наявності можливості настання таких наслідків у разі проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий, прокурор або співробітник уповноваженого оперативного підрозділу, якому доручено проведення НС(Р)Д, повинні обрати інший порядок, методи, прийоми, засоби, місце, учасників її проведення або відмовитися від її проведення та обрати такі гласні або негласні слідчі (розшукові) дії, які повністю виключають настання таких наслідків. Ця рекомендація виходить з аналізу нормативних вимог до проведення окремих НС(Р)Д, що містяться в главі 21 КПК України, а також в положеннях ст. 42 і відповідних статей розділів XVII, XVIII Кримінального кодексу України.

Слідчий за своїм процесуальним статусом є самостійним у обранні негласної слідчої (розшукової) дії, яку він вважає за необхідне провести за наявності достатніх підстав для її проведення, що наведені у відповідних статтях глави 21 КПК України. Таке рішення у вигляді постанови слідчого, згідно із ч. 1 ст. 250 КПК України, повинно

бути письмово узгоджене ним з прокурором, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням.

Прокурор же може, за наявності передбачених главою 21 КПК України підстав, самостійно винести постанову про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, виконання якої доручити слідчому, органу досудового розслідування, уповноваженому оперативному підрозділу, виходячи із положень п. 4, 5 ст. 36, ст. 41 КПК України.

Але дійсна практика проведення негласних слідчих (розшукових) дій співробітниками уповноважених оперативних підрозділів за дорученням слідчого, прокурора вказує на виправданість обопільного консультування цих суб'єктів з приводу доцільності й можливості здійснення цих дій у конкретних ситуаціях.

Вказана ситуація стала приводом включення до наказу МВС України від 07.07.2017 № 575 положення, відповідно до якого діяльність СОГ здійснюється на підставі плану проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, який розробляється з урахуванням наданих обґрунтованих пропозицій усіх працівників, уключених до складу СОГ. У зазначеному плані відображаються версії вчинення кримінального правопорушення, заходи, спрямовані на їх перевірку, а також зазначаються конкретні виконавці та строки виконання. План погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції. Якщо план проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій виконано, а кримінальне правопорушення залишається нерозкритим, розроблюється план додаткових заходів. Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи.

Оперативний супровід досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, або у разі закриття кримінального провадження.

І це закономірно, адже, не дивлячись на значне обмеження ініціативності оперативних підрозділів, саме вони найбільше володіють достатньою інформацією для прийняття рішення щодо проведення НС(Р)Д.

Вищевказане підтверджується й положеннями наказу МВС України від 07.07.2017 № 575, відповідно до яких, працівники оперативного підрозділу, включені до складу СОГ, самостійно надають слідчому обґрунтовані пропозиції щодо необхідності проведення конкретних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Кожна постанова слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д у кримінальному провадженні оформлюється згідно з ч. 6 ст. 110 КПК України на офіційному бланку та відповідно до вимог ст. 251 КПК України. У випадках, передбачених ч. 1 ст. 250 КПК України, слідчий, за узгодженням з прокурором, або прокурор у своїй постанові, поряд із відомостями, що наведені у ст. 251 КПК України, повинен розкрити зміст ситуації, що склалася, яка вимагає невідкладного проведення негласної слідчої (розшукової) дії з метою врятування життя людей та запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини КК України.

У постанові про проведення НС(Р)Д має бути точно вказаний строк її проведення, на що вказує ч. 5 ст. 246, п. 6 ч. 2, п. 5 ч. 4 ст. 248, п. 4 ст. 251 КПК України. Виняток становлять негласні слідчі (розшукові) дії, які проводяться з метою встановлення місцезнаходження особи, що переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді або суду, і оголошеної в розшук. Для таких НС(Р)Д в ухвалі слідчого судді (постанові слідчого, прокурора) вказується конкретна дата початку їх проведення, а строк завершення – до встановлення місцезнаходження особи, що переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді або суду, і оголошеної в розшук.

Узагалі встановлення і обчислення строків проведення НС(Р)Д, а також їх продовження, здійснюється відповідно до положень глави 7 КПК України, ч. 5 ст. 246 і ст. 249 КПК України.

Слідчий, прокурор, які прийняли процесуальне рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, несуть повну відповідальність за її законне та своєчасне проведення. Уповноважені посадові особи оперативних підрозділів НП України, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України, які за дорученням слідчого або прокурора проводять НС(Р)Д, також несуть відповідальність за законність та своєчасність її проведення.

Доручення, які даються оперативному підрозділу, повинні бути зареєстрованими в канцелярії територіального підрозділу НП України та передаватися в порядку, передбаченому Інструкцією з діловодства в системі МВС України.

У дорученнях зазначається найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення; перелік слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій, які потрібно виконати; інші відомості, які необхідні для виконання цих дій.

Термін виконання доручень слідчих не повинен перевищувати встановленого у них строку. У разі неможливості своєчасного виконання доручення продовження строку його виконання письмово погоджується начальником оперативного підрозділу з начальником слідчого підрозділу.

Фіксація ходу і результатів НС(Р)Д повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, встановленим ст. 103-107, 252, 273 КПК України, а в ході проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж і зняття інформації з електронних інформаційних систем ще і положенням ст. 265 КПК України.

Протоколювання є основною формою фіксації ходу та результатів проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Загальні вимоги до структури та змісту **протоколу** НС(Р)Д містяться у ч. 3 ст. 104 КПК України, відповідно до яких він повинен складатися з:

1. Вступної частини, яка повинна містити відомості про:
 - місце, час проведення та назву процесуальної дії;
 - особу, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада);
 - усіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання);
 - інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядки їх використання.

У вступній частині протоколу НС(Р)Д додатково повинно бути зазначене відповідне рішення про проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

2. Описової частини, яка повинна містити відомості про:
 - послідовність дій;
 - отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи.
3. Заключної частини, яка повинна містити відомості про:
 - вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації;
 - спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу;
 - зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Особливості умов та порядку проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій можуть вимагати:

- забезпечення конфіденційності даних про осіб, які проводили негласну слідчу (розшукову) дію або були залучені до її проведення. Порядок застосування таких заходів забезпечення конфіденційності, щодо названих осіб,

визначається відповідними нормативно-правовими актами України;

- складання протоколів за результатами проміжних етапів їх проведення.

Наприклад, коли при проведенні довготривалих НС(Р)Д особи, які їх проводять, отримують фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження, зокрема, для прийняття процесуальних рішень щодо проведення інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, вони можуть скласти відповідний протокол без завершення цієї НС(Р)Д.

Додатками до протоколу можуть бути:

1) спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів;

2) письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії;

3) стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії;

4) фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Додатки до протоколу НС(Р)Д повинні бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами слідчого, прокурора, спеціаліста, інших осіб, які брали участь у виготовленні та/або вилученні таких додатків.

Відповідно до ч. 3 ст. 252 КПК України протоколи НС(Р)Д з додатками до них не пізніше чим через 24 години після їх припинення мають бути передані прокуророві, що здійснює нагляд за дотриманням законів в ході проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, у рамках якого були проведені ці негласні слідчі (розшукові) дії.

Матеріали про виконання доручень слідчих направляються до слідчого підрозділу разом із супровідним листом за підписом начальника територіального підрозділу НП України, який реєструється в канцелярії.

Контроль за виконанням співробітниками оперативних підрозділів доручень слідчих покладається на начальника територіального підрозділу НП України, який зобов'язаний:

1. Визначати конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки з виконання доручень слідчих (за виключенням доручень, які надаються співробітникам оперативного підрозділу, включеним до складу СОГ).

2. Визначати шляхом видання наказу конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки щодо ведення обліку доручень слідчих для їх своєчасного виконання.

3. Щотижня під час оперативних нарад керівництва територіального підрозділу НП України інформувати про стан виконання доручень слідчих.

Начальник слідчого підрозділу особисто розглядає матеріали виконаного доручення слідчого, які надійшли від оперативного підрозділу. У разі його формального виконання повертає матеріали відповідно до вимог діловодства начальнику територіального підрозділу НП України для усунення недоліків та вжиття до винних заходів дисциплінарного впливу в установленому порядку.

Окремо необхідно звернути увагу на положення Наказу Генерального Прокурора України від 19.12.2012 № 4-гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». За змістом цей наказ здебільшого спрямований на впорядкування процесуального контролю прокурора за кримінальним провадженням. Але деякі приписи стосуються й уповноважених оперативних підрозділів, які приймають участь у досудовому слідстві та представники яких у даних випадках одержують статус слідчих.

Наказ містить важливі положення, що потребують повної усвідомленості з боку осіб, які здійснюють як слідчі (розшукові), так і негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні.

Як уже зазначалося, механізми проведення НС(Р)Д за новим КПК поставлені в один ряд з проведенням будь

яких інших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, а тому однаково підпорядковані вимогам загальної та видових криміналістичних методик розслідування злочинів. Останні, як відомо, спрямовані на отримання слідчим, починаючи з моменту початку ним конкретного кримінального провадження, відповідей, принаймні, на такі питання:

1) чи є в події кримінального порушення, що внесена до Єдиного реєстру досудових розслідувань, усі основні ознаки злочину;

2) щодо яких із цих ознак бракує на певний момент досудового слідства фактичних даних, у тому числі стосовно всіх елементів складу злочину та надання йому кримінально-правової кваліфікації;

3) які додаткові докази потрібні для з'ясування всіх обставин, що, згідно зі ст. 91 КПК України, підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, а саме:

а) події злочину (часу, місця, способу та інших обставин його вчинення);

б) винуватості підозрюваного, форми вини, мотиву, мети вчинення злочину;

в) виду й розміру шкоди, завданої злочином, а також розміру процесуальних витрат;

г) обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

д) обставин, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Отримання й оцінка вищезазначених відповідей дають змогу слідчому правильно визначитися відносно того, проведенням яких чергових слідчих, зокрема, негласних слідчих (розшукових) дій можна заповнити прогалини й інші недоліки щодо доказової бази в кримінальному провадженні.

При цьому слідчий має виходити із того, що **рішення про проведення будь якої слідчої дії, особливо НС(Р)Д** не зводиться до формального процесуального акту, тобто лише до процесуального його оформлення, бо прийняття цього рішення являє не тільки правовий, але складний діяльнісний процес, у якому мають бути враховані наступні **складові елементи**:

- об'єктивна потреба в проведенні негласної слідчої (розшукової) дії;
- її мета та завдання;
- об'єкт (об'єкти) проведення НС(Р)Д;
- умови проведення негласної слідчої (розшукової) дії, включаючи її зв'язок з іншими процесуальними діями, що вже проведені чи плануються, їх цілями, об'єктами тощо;
- суб'єкт (суб'єкти) проведення НС(Р)Д;
- інші особи, залучені до проведення НС(Р)Д;
- очікувані результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії, форми (способи) їх використання в кримінальному провадженні і т.ін.

Усього вищевказаного можна досягти за декількох умов, але головне, – за умов наявності правових підстав щодо проведення НС(Р)Д, повної обізнаності слідчого відносно їх потенційних можливостей, а також об'єктивної оцінки ним слідчої ситуації на даний момент досудового розслідування.

Тож є підстави віднести до важливішої складової методичного й організаційно-тактичного забезпечення проведення співробітником уповноваженого оперативного підрозділу негласних слідчих (розшукових) дій інформаційну взаємодію слідчого і зазначеного оперативного співробітника, залученого до проведення слідства.

У основу такої взаємодії має бути покладено взаємний обмін між згаданими суб'єктами інформацією про:

- зміст і оцінку слідчої ситуації в кримінальному провадженні в обсязі, що послугувало підставою для прийняття рішення про проведення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії;

- зміст і оцінку оперативно-розшукової ситуації, як інформаційної й організаційно-тактичної передумови проведення зазначеної дії;

- хід виконання доручення слідчого щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії співробітником уповноваженого оперативного підрозділу, труднощі, перепони, очікувані та отримані результати, методи, форми і способи документування тощо;

- наміри слідчого щодо спрямованості використання в досудовому слідстві фактичних даних, отриманих шляхом проведення негласної слідчої (розшукової) дії співробітником оперативного підрозділу, і т. ін.

На жаль в законодавчому порядку питання інформаційної взаємодії, про яку йдеться, не вирішені. Проте частково вони врегульовані Інструкцією «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», що затверджена наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року №№ 114/1042/516/936/1687/5.

Цим питанням присвячено 3-й розділ зазначеної Інструкції, у якому, зокрема, нагадується, що слідчий може проводити негласні слідчі (розшукові) дії як самостійно, так і доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам. Щодо останнього положення, то в Інструкції наголошується, що слідчий (прокурор) повинен надіслати своє доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального

правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування, та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Залежно від злочину, який розслідується, статусу особи, щодо якої проводиться негласна слідча (розшукова) дія, та інших чинників, слідчий, за погодженням з керівником органу досудового розслідування відповідного рівня, може доручати проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівнику іншого правоохоронного органу, у тому числі того, під юрисдикцією якого не знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, з обґрунтуванням такої необхідності.

У випадку, коли матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані як приводи та підстави для початку досудового розслідування, доручення на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, як правило, надається оперативному підрозділу, який виявив злочин, але враховуються його повноваження (тобто мається на увазі відповідність видової спрямованості діяльності цих підрозділів виду кримінального правопорушення, що розслідується).

До доручення слідчого (прокурора) додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії чи постанова слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Це доручення складається у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування чи прокуратури відповідного рівня. Воно повинно бути мотивованим, містити інформацію, яка необхідна для його виконання, чітко поставлене завдання, що підлягає вирішенню, строки його виконання, визначати конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому ст. 252 Кримінального процесуального кодексу України⁶.

⁶ Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ. / Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий, К.А. Гусева та ін.; за ред. А.В. Іщенко, Б.І. Бараненка; МВС України, Луган. держ. ун-т. внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 416 с.

У інструкції вказується й на те, що в дорученні також може визначатися порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим оперативним підрозділом, а також терміни складання протоколів про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії або її проміжного етапу.

Керівник органу, отримавши доручення на проведення НС(Р)Д, відповідно до відомчих нормативно-правових актів визначає виконавця – уповноважений оперативний підрозділ (оперативні підрозділи), а останній вже признає для цього свого оперативного співробітника.

Акцентовано увагу на те, що негласна слідча (розшукова) дія – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж доручається лише відповідним підрозділам органів внутрішніх справ та Служби безпеки України.

Оговорюється, крім того, що прокурор має право заборонити проведення ще не розпочатої негласної слідчої (розшукової) дії, оформивши своє рішення вмотивованою постановою.

До того ж роз'яснюється, що прокурор зобов'язаний припинити подальше проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо в цьому відпала необхідність, та з інших підстав, викладених ним у постанові, яка негайно надається керівникові органу, що проводить негласну слідчу (розшукову) дію за дорученням слідчого (прокурора), або слідчому, який проводить зазначені дії безпосередньо.

Важливим слід вважати роз'яснення, яке міститься в Інструкції, про те, що уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого (прокурора) з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій залучає на підставі свого завдання інші оперативні та оперативно-технічні підрозділи. Цим роз'ясненням врегульовується певним чином питання про опосередковану участь у проведенні НС(Р)Д спеціалізованих оперативних підрозділів (оперативно-технічних, оперативної служби), що проводять в інтересах кримінального провадження візуальне

спостереження, застосовують оперативно-технічні засоби, але за вторинним завданням уповноваженого оперативного підрозділу, а не за прямим дорученням слідчого (прокурора).

Важливе значення має також припис відносно того, що уповноважені оперативні підрозділи, не маючи за законом права виходити за межі доручень слідчого (прокурора) про проведення НС(Р)Д, у той же час зобов'язані повідомляти їх про виявлення обставин, які мають значення для кримінального провадження або вимагати нових процесуальних рішень слідчого (прокурора).

До того ж, за слушними вимогами Інструкції керівник органу, якому доручено виконання негласної слідчої (розшукової) дії, наділяється повноваженнями негайного обов'язкового повідомлення прокурора та слідчого про неможливість виконання доручення, його затримку з обґрунтуванням причини, а також з повідомленням про вжиття заходів до подолання перешкод у виконанні доручення.

У Інструкції також зазначається, що за результатами виконання доручення оперативний співробітник складає рапорт із викладенням результатів виконаного доручення, залучених при цьому сил і засобів, а також їх результатів. Цей рапорт розглядається начальником уповноваженого оперативного підрозділу, який приймає рішення стосовно можливості направлення протоколу проведення НС(Р)Д та додатків до нього прокурору, або щодо вжиття додаткових заходів до належного виконання доручення. Матеріали, що можуть розшифрувати конфіденційних осіб як джерел отримання інформації, до протоколу не залучаються⁷.

⁷ Виявлення, документування та розслідування злочинів, передбачених ст. 315 КК України, вчинених з використанням мережі Інтернет : навчально-практичний посібник / В.М. Комарницький, В.О. Криволапчук, Б.І. Бараненко та ін.; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2017. 505 с.

Порядок та строки розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Розгляд клопотання про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, який віднесений до повноважень слідчого судді, здійснюється головою чи за його визначенням іншим суддею Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого перебуває орган досудового розслідування.

Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії протягом шести годин з моменту його отримання. Розгляд клопотання здійснюється за участю особи, яка подала клопотання.

У клопотанні зазначаються:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) короткий виклад обставин злочину, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;

3) правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) Кримінального кодексу України;

4) відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести негласну слідчу (розшукову) дію;

5) обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину;

6) вид негласної слідчої (розшукової) дії та обґрунтування строку її проведення;

7) обґрунтування неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в іншій спосіб;

8) відомості залежно від виду негласної слідчої дії про ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання тощо;

9) обґрунтування можливості отримання під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть

мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили.

До клопотання слідчого, прокурора додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання.

Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що:

- 1) вчинений злочин відповідної тяжкості;
- 2) під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин.

Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених КПК, а також містити відомості про:

- 1) прокурора, слідчого, який звернувся з клопотанням;
- 2) злочин, у зв'язку із досудовим розслідуванням якого виноситься ухвала;
- 3) особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести негласну слідчу (розшукову) дію;
- 4) вид негласної слідчої (розшукової) дії та відомості залежно від виду негласної слідчої дії про ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання тощо;
- 5) строк дії ухвали.

Постановлення слідчим суддею ухвали про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії не перешкоджає повторному зверненню з новим клопотанням про надання такого дозволу.

Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії не може перевищувати два місяці.

Якщо слідчий, прокурор вважає, що проведення негласної слідчої (розшукової) дії слід продовжити, то слідчий за погодженням з прокурором або прокурор має право звернутися до слідчого судді з клопотанням про постановлення ухвали згідно з вимогами статті 248 КПК.

Крім відомостей, зазначених у статті 248 КПК, слідчий, прокурор повинен надати додаткові відомості, які дають підстави для продовження негласної слідчої (розшукової) дії.

Загальний строк, протягом якого в одному кримінальному провадженні може тривати проведення негласної слідчої (розшукової) дії, дозвіл на проведення якої дає слідчий суддя, не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, передбачені статтею 219 КПК. У разі якщо така негласна слідча (розшукова) дія проводиться з метою встановлення місцезнаходження особи, яка переходить від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду, та оголошена в розшук, вона може тривати до встановлення місцезнаходження розшукуваної особи.

Прокурор зобов'язаний прийняти рішення про припинення подальшого проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо в цьому відпала необхідність.

2.3. Процесуальний порядок проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій

2.3.1. Процесуальний порядок установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК)

КПК України (ч. 1 ст. 268) надає можливість проведення НСРД, спрямованої на установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу (мобільного терміналу систем зв'язку та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, тобто мобільного телефону, GSM, UMTS, HSDPA, WiMAX, LTE модемів, що забезпечують бездротовий

доступ до мережі Інтернет), без розкриття змісту повідомлень, що передаються, з метою встановлення таких обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Сам принцип полягає в визначенні місцеположення мобільного телефону в межах сот. Позитивним моментом таких операцій є можливість екстреного визначення розташування абонента на карті.

Відтак, проведення цієї НСРД дозволяє вирішити розшукове завдання щодо встановлення в реальному масштабі часу факту знаходження у певному місці та у певний час радіоелектронного засобу (іншого радіовипромінювального пристрою), активованого у мережі оператора рухомого (мобільного) зв'язку, та припустити з високою ймовірністю достовірності перебування у такому місці особи, яка ним володіє.

Реалізації норм КПК сприяють положення ч. 4 ст. 39 Закону, що зобов'язують операторів телекомунікацій за власні кошти встановлювати на своїх телекомунікаційних мережах технічні засоби, необхідні для здійснення уповноваженими органами процесуальних заходів, і забезпечувати функціонування цих технічних засобів, а також у межах своїх повноважень сприяти проведенню таких заходів та недопущенню розголошення організаційних і тактичних прийомів їх проведення.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої у порядку, передбаченому ст. 246, 248–250 КПК.

В ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспорту телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу до постановлення ухвали слідчого судді може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора лише у випадку, передбаченому ч. 1 ст. 250 КПК.

Умовно можна виокремити два алгоритми дій щодо установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу:

1. Відповідно до ст. 250, 251, ч. 1, 4 ст. 268 КПК України, тобто у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину (передбаченого розділами I, II, VI, VII (ст. 201 і 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини КК України), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу може бути розпочато до постановлення ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора.

У такому разі прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої НСРД звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді.

Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами ст. 248 КПК. Якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення цієї НСРД, то її проведення повинно бути негайно припинено. Отримана внаслідок такої НСРД інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому ст. 255 КПК.

У разі, якщо слідчий самостійно приймає рішення про проведення цієї НСРД, він, відповідно до ст. 110 і 251 КПК, виносить відповідну постанову та узгоджує її з прокурором.

2. Відповідно до ст. 246, 248–250, ч. 1–3 ст. 268 КПК, слідчий у разі, якщо для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні відомості про місцезнаходження конкретного радіоелектронного засобу, складає клопотання про дозвіл на проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу до апеляційного суду, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового слідства (ст. 247 КПК), узгоджує його з прокурором та отримує ухвалу слідчого судді про проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу або про відмову в наданні дозволу на його проведення.

Таке клопотання повинно бути підготовленим відповідно до ч. 2 ст. 248 КПК. До клопотання додається витяг

з ЄРДР щодо кримінального провадження, у межах якого воно подається.

У разі, якщо прокурор відмовляє у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про проведення установа-влення місцезнаходження радіоелектронного засобу слідчий, відповідно до ч. 3 ст. 40 КПК, має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, звертаючись до нього про погодження клопотання до слідчого судді про проведення установа-влення місцезна-ходження радіоелектронного засобу, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмов-ляє у його погодженні.

За результатами проведення даної НСРД слідчий або особа уповноваженого оперативного підрозділу ОВС, якій доручено її проведення, в порядку п. 3 ч. 1 ст. 40, ч. 6 ст. 246 КПК складає протокол відповідно до вимог ст. 104–107, 252 КПК, до якого в разі необхідності долуча-ються додатки. Протокол про проведення НСРД з додат-ками не пізніше ніж через двадцять чотири години з мо-менту припинення цієї дії передається прокурору. Проку-рор вживає заходів щодо збереження отриманих під час проведення НСРД речей і документів, які планує викори-стовувати у кримінальному провадженні (ст. 252 КПК).

З урахуванням мети проведення НСРД, місцезнахо-дження радіоелектронного засобу може бути встановлено в межах території дії конкретної соти базової станції в певний час або фактичного перебування кінцевого обла-днання в реальному вимірі часу (населений пункт, ву-лиця, будинок, квартира).

Установа-влення місцезнаходження радіоелектронного засобу є НСРД, яка може бути проведена незалежно від тяжкості злочину, оскільки ст. 268 КПК не зазначена у переліку, наведеному в ч. 2 ст. 246 КПК.

Отже, алгоритм дій слідчого у такій ситуації є наступним:

1. Слідчий вносить відомості до ЄРДР про вчинений злочин і розпочинає досудове розслідування, направляє прокурору відповідне повідомлення.

2. Слідчий, у передбачених ст. 250 КПК невідкладних випадках, виносить постанову про проведення НСРД – установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, у якій зазначаються відомості, що зазначені в ст. 251 КПК.

3. Цю постанову слідчий погоджує з прокурором, який здійснює нагляд за додержанням законності під час досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

4. Слідчий надає доручення щодо проведення НСРД (установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу), яке надсилає керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення НСРД (ст. 246 КПК України). Зміст та порядок надання доручень визначається пп. 3.3–3.4.3 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (далі – Інструкція).

5. Керівник оперативного підрозділу визначає виконавця, який оформляє результати проведення НСРД протоколом. Згідно п. 3.8 Інструкції, уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, прокурора з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення НСРД залучає на підставі свого завдання відповідні ПОТЗ.

6. Прокурор звертається до слідчого судді (апеляційного суду) з клопотанням про надання дозволу на проведення вже фактично розпочатої НСРД.

Відповідно до наказу Служби безпеки України від 17.10.2012 № 470, внесені доповнення до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом від 12.08.2005 № 440, із зазначенням, що відомості про факт або методи проведення НСРД (п. 4.12.4), відомості, що дають змогу ідентифікувати особу, місце або річ, щодо якої проводиться чи планується проведення НСРД, розголошення яких створює загрозу національним інтересам і безпеці (п. 4.12.5), становлять державну таємницю. А відтак, процесуальним (клопотання, ухвала, протокол, доручення) та організаційним документам щодо проведення НСРД надається відповідний гриф таємності.

2.3.2. Процесуальний порядок зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) та електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК)

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (мереж, що забезпечують передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого виду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу) є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без відома осіб, які використовують засоби телекомунікацій для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Воно полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою, а також одержанні, перетворенні і фіксації різних видів сигналів, що передаються каналами зв'язку (знаки, сигнали, письмовий текст, зображення, звуки, повідомлення будь-якого виду).

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж поділяється на:

- контроль за телефонними розмовами, що полягає в негласному проведенні з застосуванням відповідних технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, спостереження, відбору та фіксації змісту телефонних розмов, іншої інформації та сигналів (SMS, MMS, факсимільний зв'язок, модемний зв'язок тощо), які передаються телефонним каналом зв'язку, що контролюється;

- зняття інформації з каналів зв'язку, що полягає в негласному одержанні, перетворенні і фіксації із застосуванням технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, у відповідній формі різних видів сигналів, які передаються каналами зв'язку мережі Інтернет, інших мереж передачі даних, що контролюються.

Під час зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) можливо встановити:

- факт передавання інформації у режимі реального часу з фіксацією змісту відомостей, що передаються, встановленням їх отримувача, кінцевого обладнання тощо;

- дані про початок, кінець, тривалість і зміст з'єднання, що передаються в режимі реального часу;

- зміст електронної пошти або SMS чи MMS повідомлень (як відкритих та прочитаних абонентом, так і невідкритих і непрочитаних);

- зміст телефонних розмов підозрюваного або іншої особи.

Важливе значення для організації зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж має встановлення слідчим під час досудового розслідування ознак, які дозволяють унікально ідентифікувати:

- абонента спостереження (споживача телекомунікаційних послуг), тобто його абонентський номер;

- транспортну телекомунікаційну мережу, тобто конкретного оператора телекомунікацій, який має право на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційної мережі, якій належить номер абонента спостереження;

- кінцеве обладнання – його ідентифікатор для розпізнання в телекомунікаційній мережі, який надав йому кінцевому обладнанню виробник (наприклад, код IMEI мобільного телефону, UBS – модему) або адресу точки підключення кінцевого обладнання для публічних фіксованих дротових мереж телекомунікацій.

Підставами для проведення цієї НСРД є відомості, що особа, користуючись засобами телекомунікації, передає чи отримує інформацію, що має значення для досудового розслідування.

Під час вирішення питання щодо повноти даних, наведених у клопотанні слідчого (прокурора) про дозвіл на проведення НСРД, а також в ухвалі, слід враховувати специфіку конкретної НСРД та, беручи до уваги ту обставину, що у певних випадках неможливо зазначити всі відомості, передбачені загальними нормами (ч. 2 ст. 248 КПК).

Так, на момент звернення з клопотанням не завжди може бути відома конкретна інформація про особу (прізвище, ім'я, по-батькові), стосовно якої слідчий (прокурор) планує провести НСРД, в тому числі конкретні відомості про особу, яка користується кінцевим обладнанням телекомунікацій (зокрема, через велику кількість абонентів сервісу зв'язку з попередньою оплатою та наявність корпоративних груп абонентів тощо), а також інші дані. У такому разі слідчий (прокурор) у своєму клопотанні має обґрунтувати причини ненадання відповідних відомостей, а слідчий суддя – переконатися, що такі причини є об'єктивними, та послатися у своїй ухвалі на відповідне обґрунтування.

Викладене, зокрема, спричинено тим, що необхідність проведення НСРД може виникати до встановлення особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за наявності обмежених даних та/або відсутності конкретних відомос-

тей про таку особу. Саме встановлення цієї особи та інших відомостей про злочин і вважається метою проведення НСРД (ч. 2 ст. 246 КПК).

В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в такому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання, на якому може здійснюватися втручання у приватне спілкування.

Проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж покладається на уповноважені підрозділи органів внутрішніх справ та органів безпеки. Керівники та працівники операторів телекомунікаційного зв'язку зобов'язані сприяти виконанню дій щодо зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, вживати необхідних заходів щодо нерозголошення факту проведення таких дій та отриманої інформації, зберігати її в незмінному вигляді.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем – це пошук, виявлення й фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частин, доступ до електронної інформаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача, що здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для досудового розслідування.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача (ст. 264 КПК) полягає в одержанні інформації, у тому числі із застосуванням технічного обладнання, яка міститься в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматичних системах, комп'ютерних мережах.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з

подоланням системи логічного захисту, за умов, закріплених ч. 2 ст. 264 КПК, не може вважатись втручанням у приватне спілкування та відноситись до НСРД, оскільки не відповідає критеріям, передбаченим ст. 258 КПК щодо приватності спілкування та втручання в нього. Відомості в інформаційних системах, соціальних мережах (наприклад, ресурс “YouTube”, “Facebook” тощо), доступ до яких не обмежуються власником, володільцем чи утримувачем, є публічно доступними і здобуття їх не носить ознак втручання у приватне спілкування, а тому отримання такої інформації не повинно відбуватись через процедури НСРД. Отримання таких даних можливе шляхом проведення слідчої (розшукової) дії – огляду предмету та складання протоколу з відповідними додатками.

В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи, в якій може здійснюватися втручання у приватне спілкування (ч. 3 ст. 264 КПК).

Негласні слідчі (розшукові) дії, зокрема передбачені ст. 263, 264 КПК, проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб і виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Розгляд усіх клопотань про дозвіл на проведення НСРД, передбачених главою 21 КПК та віднесених до компетенції слідчого судді, згідно зі ст. 247 КПК, здійснюється слідчим суддею апеляційного суду, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, що здійснює відповідне розслідування, незалежно від місця проведення НСРД. У разі здійснення такого розслідування слідчою групою клопотання про проведення НСРД також розглядається слідчим суддею апеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, що здійснює відповідне розслідування.

Клопотання слідчого до слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД має відповідати вимогам, зазначеним у ст. 248 КПК. До клопотання додається витяг з ЄДРР щодо кримінального провадження, у рамках якого воно подається (ч. 2 ст. 248 КПК).

Розгляд та погодження прокурором клопотання слідчого про надання дозволу на проведення НСРД здійснюється невідкладно з моменту його надходження. Прокурором вивчаються матеріали кримінального провадження, які є підставою для прийняття такого рішення. Відмова прокурора в погодженні клопотання оформлюється постановою і не виключає повторного звернення слідчого після отримання додаткових доказів або усунення недоліків, вказаних прокурором у рішенні. У разі відмови прокурора в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про проведення НСРД слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання, за необхідності, ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє в його погодженні (ч. 3 ст. 40 КПК).

Як зазначається в інформаційному листі Вищого спеціалізованого суду України у цивільних і кримінальних справах (далі – ВССУЦКС), однорідні питання, які необхідно з'ясувати в рамках одного кримінального провадження шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій одного або різних видів, пов'язаних між собою (при цьому необхідність з'ясування таких питань обґрунтовується однаковими обставинами), можуть ініціюватися слідчим (прокурором) у рамках одного клопотання та вирішуватися слідчим суддею однією ухвалою. Водночас слідчий суддя розглядає необхідність проведення таких дій щодо кожного виду НСРД чи мережі окремо та за відсутності підстав для постановлення ухвали про від-

мову може приймати рішення як про повне, так і часткове задоволення клопотання (наприклад, лише щодо частини таких видів мереж).

У клопотанні до слідчого судді про дозвіл на проведення такої НСРД зазначається строк її проведення. Строк визначається залежно від виду конкретної дії, необхідності отримання відомостей одноразово чи протягом певного часу, у межах, визначених ст. 246, 249 КПК. Строк проведення НСРД може бути продовжений у встановленому законом порядку (ст. 246, 249 КПК).

Під час розгляду клопотання щодо продовження строку проведення НСРД слідчому судді крім відомостей, вказаних у ст. 248 КПК, надаються додаткові відомості, одержані в ході досудового розслідування, які дають підстави для продовження слідчої (розшукової) дії.

Ухвала слідчого судді щодо відмови в наданні дозволу на проведення НСРД оскарженню не підлягає. Постановлення слідчим суддею такої ухвали не перешкоджає повторному зверненню з новим клопотанням про надання такого дозволу після усунення недоліків чи порушень, зазначених слідчим суддею в ухвалі (ст. 248 КПК).

Слідчий може проводити НСРД самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, зокрема, працівниками ПОТЗ, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам (ч. 6 ст. 246 КПК). Слідчий, прокурор надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення НСРД (ст. 246 КПК).

Залежно від злочину, який розслідується, та статусу особи, щодо якої проводиться НСРД, інших чинників слідчий за погодженням з керівником органу досудового розслідування відповідного рівня, може доручати проведення НСРД керівнику іншого правоохоронного органу, у тому числі того, під юрисдикцією якого не знаходиться

місце вчинення кримінального правопорушення, з обґрунтуванням такої необхідності.

У разі, якщо матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані як приводи та підстави для початку досудового розслідування, доручення на проведення НСРД, як правило, надається оперативному підрозділу, який виявив злочин, але враховуються його повноваження.

До доручення слідчого, прокурора додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД. Воно складається у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування чи прокуратури відповідного рівня.

Доручення повинно бути мотивованим, містити інформацію, яка необхідна для його виконання, чітко поставлене завдання, що підлягає вирішенню, строки його виконання, визначати конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому ст. 252 КПК. Оперативний підрозділ не має права передоручати виконання доручення іншим оперативним підрозділам, натомість, згідно до п. 3.8 Інструкції, вправі, з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення НСРД, залучати на підставі свого завдання відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи.

У дорученні також може визначатись порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим оперативним підрозділом, а також терміни складання протоколів про хід і результати проведеної НСРД або її проміжного етапу.

Прокурор має право заборонити проведення ще нерозпочатої НСРД, оформивши своє рішення вмотивованою постановою (ст. 110, 246, 249 КПК).

Прокурор зобов'язаний припинити подальше проведення НСРД, якщо в цьому відпала необхідність, та з інших підстав, викладених ним у постанові, що негайно надається керівнику органу, який проводить НСРД за дорученням слідчого, прокурора, або слідчому, який проводить зазначені дії безпосередньо (ст. 246, 249 КПК).

Керівник органу, якому доручено виконання НСРД, повинен негайно повідомити прокурора та слідчого про

неможливість виконання доручення, його затримку з обґрунтуванням причини і повідомленням про вжиття заходів до подолання перешкод у виконанні доручення.

Контроль за дотриманням строків і повноти виконання доручення слідчого, прокурора здійснюється начальником уповноваженого оперативного підрозділу.

За результатами виконання доручення оперативний співробітник (працівник) складає рапорт із зазначенням результатів виконаного доручення, залучених при цьому сил і засобів, а також їх результатів.

Начальник уповноваженого оперативного підрозділу приймає рішення шляхом накладення резолюції на рапорті стосовно можливості направлення протоколу та додатків до нього прокурору чи вжиття заходів до належного виконання доручення.

Протокол про хід і результати проведеної НСРД (або її етапів) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноваженим співробітником оперативного підрозділу і повинен відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження.

Протокол про результати проведеної НСРД з додатками не пізніше 24 годин з моменту її припинення передається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

Якщо в результаті проведення НСРД виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується в даному кримінальному провадженні, слідчим або уповноваженим оперативним підрозділом невідкладно складається протокол, що не пізніше 24 годин з моменту виявлення ознак зазначеного кримінального правопорушення надається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

До протоколу долучаються додатки, якими можуть бути: спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів, письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної дії, стенограма, аудіо-, відеозаписи, фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Фіксація результатів НСРД повинна здійснюватись таким чином, щоб завжди була можливість експертним шляхом встановити достовірність цих результатів.

Співробітниками оперативних підрозділів – виконавцями НСРД – мають бути вжиті необхідні заходи щодо забезпечення збереження і цілісності одержаних матеріалів (захист від несанкціонованого втручання, деформації, розмагнічування, знебарвлення, стирання тощо) у період до передачі їх прокурору.

Прокурор або слідчий за його вказівкою досліджує отриману в ході проведення НСРД інформацію. У разі необхідності залучається спеціаліст (ст. 36, 266 КПК).

Спеціаліст, який бере участь у дослідженні матеріалів про результати проведення НСРД і, таким чином, отримує доступ до державної таємниці (ст. 27 Закону України “Про державну таємницю”), повинен мати допуск до державної таємниці відповідної форми.

Як спеціаліст може бути запрошений співробітник (працівник) органу, якому слідчим доручено проведення НСРД, що володіє спеціальними знаннями та навиками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації слідчому, прокурору в ході дослідження матеріалів про результати проведення НСРД.

При виявленні відомостей, що мають значення для досудового розслідування і судового розгляду, слідчий негайно складає протокол, у якому відтворює відповідну частину інформації (ст. 266 КПК).

У разі відсутності відомостей, що мають значення для досудового розслідування і судового розгляду, слідчий також про це складає протокол.

Особа, конституційні права якої були тимчасово обмежені під час проведення НСРД, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження (ст. 253 КПК України).

У повідомленні зазначається вид НСРД, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення.

Конкретний час повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення НСРД. Відповідне повідомлення про факт і результати НСРД повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

У разі використання для доказування результатів НСРД можуть бути допитані особи, з приводу дій або контактів яких проводилися такі дії. Такі особи повідомляються про проведення НСРД тільки щодо них у такий самий строк, і в тому обсязі, який зачіпає їх права, свободи чи інтереси (ст. 256 КПК).

У разі вилучення речей чи документів прокурор при направленні повідомлення повинен з'ясувати, чи бажає власник їх повернути. Водночас враховується необхідність забезпечення прав та законних інтересів особи, а також запобігання завданню шкоди кримінальному провадженню (коли речі чи документи є речовим доказом у кримінальному провадженні, у разі виявлення предметів, заборонених до обігу).

Особливості взаємодії працівників органів досудового розслідування з ПОТЗ під час проведення НСРД більш детально регламентується окремою інструкцією (з обмеженим доступом). Наразі необхідно зазначити, що працівники ПОТЗ самостійно не проводять НСРД, а відповідно до п. 3.8 Інструкції лише залучаються на підставі відповідного завдання слідчим, якщо він сам вирішив

провести НСРД, або оперативним підрозділом, який виконує доручення слідчого на проведення НСРД, з метою забезпечення умов для їх проведення.

2.3.3. Процесуальний порядок накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК)

Відповідно до положень ст. 261 КПК України, одним із різновидів втручання в приватне спілкування є накладення арешту на кореспонденцію під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

Накладення арешту на кореспонденцію особи є негласною слідчою дією, яке здійснюється щодо особи, котра підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину та проводиться у виняткових випадках за рішенням слідчого судді відповідно до положень ст. 246, 248, 250 КПК України та Закону України “Про поштовий зв’язок”. Так, арешт на кореспонденцію може бути накладений на всі види поштових відправлень, визначених ст. 1 ЗУ “Про поштовий зв’язок”, який передбачає такі види:

- лист – поштове відправлення у вигляді поштового конверта з вкладенням письмового повідомлення або документа, розміри і масу якого встановлено відповідно до законодавства України;

- бандероль – поштове відправлення з друкованими виданнями, діловими паперами, предметами культурно-побутового та іншого призначення, розміри, маса і порядок упакування якого встановлено відповідно до законодавства України;

- посылка – поштове відправлення з предметами культурно-побутового та іншого призначення, не забороненими законодавством до пересилання;

- переказ грошових коштів (поштовий переказ) – послуга поштового зв’язку щодо виконання доручення користувача на пересилання та виплату адресату зазначеної ним суми грошей;

– дрібний пакет – міжнародне рекомендоване поштове відправлення із зразками товарів, дрібними предметами подарункового та іншого характеру, розміри, маса і порядок упакування якого встановлені відповідно до законодавства України;

– сектограми – письмові повідомлення, написані сектографічним способом, друкovanі видання для сліпих, кліше із знаками сектографії, що подаються у відкритому вигляді, а також звукові записи та спеціальний папір, призначені виключно для сліпих, за умови, що вони відправляються офіційно визнаними установами для сліпих або на їх адресу;

– поштова картка – поштове відправлення у вигляді стандартного бланка, що містить відкрите письмове повідомлення;

– поштовий контейнер – спеціалізований контейнер, призначений для перевезень та тимчасового зберігання пошти;

– телеграма – документальне повідомлення, лист або інформація, які передаються способами телеграфного зв'язку;

– радіограма – повідомлення, що передається радіо-телеграфом розміри, маса і порядок упакування якого встановлені відповідно до законодавства України.

Підставами для проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії є отримані під час кримінального провадження відомості, що поштово-телеграфна кореспонденція певної особи іншим особам або інших осіб їй може містити відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, або речі й документи, що є джерелами відомостей, які мають істотне значення для досудового розслідування.

Згідно з положеннями ст. 261 КПК України, у разі виникнення обґрунтованих підстав з боку органів досудового розслідування слідчий суддя у виняткових випадках може винести ухвалу про накладення арешту на кореспонденцію особи без її відома.

З іншого боку, це означає, що особа, яка є учасником кримінального провадження, може зазнавати певної

шкоди з боку правоохоронних органів у частині втручання у приватне спілкування, яке виражається в огляді її листів, бандеролі, посилок, поштових контейнерів, переказів, телеграм, інших матеріальних носіїв передання інформації між особами. Проте, якщо ця особа є підозрюваною чи обвинуваченою у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину та правоохоронні органи повністю впевнені в своїх діях, то, звичайно, ці дії є повністю законними.

Перед направленням клопотання до слідчого судді, слідчий зобов'язаний узгодити його з прокурором (відповідно до ч 3 ст. 246 КПК).

У узгодженому з прокурором клопотанні до слідчого судді про дозвіл на накладення арешту на кореспонденцію поряд із зазначенням відомостей, що вказуються в ч. 2 ст. 248 КПК слідчий повинен звернутися до слідчого судді не тільки щодо надання дозволу на накладення арешту на кореспонденцію конкретної особи у певній установі зв'язку протягом необхідного для успішного проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії строку, а й щодо зобов'язання керівника цієї установи здійснювати контроль і затримувати кореспонденцію особи і протягом доби повідомляти про це слідчого, та надання слідчим суддею дозволу слідчому в разі затримання кореспонденції, що містить відомості, які мають значення для досудового розслідування, провести її огляд та виїмку, а за необхідності зняти з неї копії та отримати зразки з відповідних відправлень.

У клопотання зазначаються:

- найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- короткий виклад обставин злочину, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;
- правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) Кримінального кодексу України;
- відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести негласну слідчу (розшукову) дію;
- обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину;

- вид негласної слідчої (розшукової) дії та обґрунтування строку її проведення;
- обґрунтування неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб;
- обґрунтування можливості отримання під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили.

До клопотання слідчого, прокурора додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання.

Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії протягом шести годин з моменту його отримання.

Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що вчинений злочин відповідної тяжкості, отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин.

Надання слідчим суддею дозволу на накладення арешту на кореспонденцію дає слідчому право провести інші негласні слідчі (розшукові) дії – огляд і виїмку цієї кореспонденції. (ст. 262 КПК).

За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий складає протокол затримання кореспонденції в установі зв'язку за участі представника цієї установи відповідно до вимог ст.ст. 104-107, 252, ч.1 та 4 ст. 262 КПК з обов'язковим описанням всієї затриманої кореспонденції та способу забезпечення її збереження.

При закінченні строку, визначеного в ухвалі слідчого судді, накладений на кореспонденцію арешт вважається скасованим, і затримана в установі зв'язку кореспонденція, яка не була вилучена слідчим, підлягає негайному відправленню адресату.

2.3.4. Порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді

У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених КПК, за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора.

Норми статті 250 КПК встановлюють винятки із порядку організації негласних слідчих (розшукових) дій, які за загальним правилом проводяться з дозволу слідчого судді. Згідно з положеннями ч. 2 ст. 246 КПК за рішенням слідчого судді під час досудового розслідування злочинів проводяться такі слідчі (розшукові) дії: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261); огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274).

Виняток із наведеного переліку становить ч. 2 ст. 264 КПК, яка вказує, що не потребує дозволу слідчого судді зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. За рішенням слідчого судді відповідно до ч. 8 ст. 271 КПК відбувається

контроль за вчиненням злочину, за умови, що його проведення пов'язане з обмеженням конституційних прав особи. Наприклад, за змістом цієї норми на проведення контрольованої поставки предметів, товарів, речовин через засоби поштового зв'язку необхідне отримання дозволу слідчого судді, оскільки обмежуватиметься право особи на таємницю кореспонденції, задеклароване ст. 31 Конституції України.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій, закріплених статтями 260 КПК (аудіо-, відеоконтроль особи), 261 КПК (накладення арешту на кореспонденцію), 262 КПК (огляд і виїмка кореспонденції), 263 КПК (зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж), 264 КПК (зняття інформації з електронних інформаційних систем), 267 КПК (обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи), 269 КПК (спостереження за особою, річчю або місцем), 270 КПК (аудіо-, відеоконтроль місця), 271 КПК (контроль за вчиненням злочину), 274 КПК (негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження) здійснюються у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Частина 1 ст. 11 КК, передбачає що злочином є суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину, відповідальність за яке передбачена нормами Особливої частини КК України. За статтею 12 КК залежно від ступеня тяжкості злочину поділяються на окремі види: невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. У частинах 4 і 5 ст. 12 КК вказується відповідно, що тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років; особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення

волі. З урахуванням положень ч. 6 ст. 12 КК ступінь тяжкості злочину, за вчинення якого передбачене одночасно основне покарання у виді штрафу та позбавлення волі, визначається виходячи зі строку покарання у виді позбавлення волі, передбаченого за відповідний злочин. Отже, відповідно до санкції статті, згідно з якою злочин може бути віднесений до категорії тяжких або особливо тяжких, проведення негласних слідчих (розшукових) дій органами досудового розслідування може здійснюватися з метою запобігання та припинення кримінальних правопорушень, відповідальність за які встановлена розділами: злочини проти основ національної безпеки (розд. I); злочини проти життя та здоров'я (розд. II); Злочини проти власності (розд. VI); злочини у сфері господарської діяльності (розд. VII), а саме ст. 201 (контрабанда) та ст. 209 (відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом); злочини проти громадської безпеки (розд. IX); злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення (розд. XIII); злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації (розд. XIV); злочини проти авторитету органів державної влади, місцевого самоврядування та об'єднань громадян (розд. XV); злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг (розд. XVII) Особливої частини КК України.

Відповідно змісту ч. 1 ст. 250 КПК проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді здійснюється у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей і запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину. Як виняткові та невідкладні випадки слід розглядати настання таких обставин, за яких відвернути загрозу життю людей або ж попередити, запобігти вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину із дотри-

манням загального порядку організації провадження негласних слідчих (розшукових) дій неможливо. Якщо така інформація отримана не у конкретному кримінальному провадженні, слідчий, прокурор у порядку, встановленому ст. 214 КПК, вносять такі відомості до ЄРДР, після чого може розпочатися проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Відповідно до змісту ч. 3 ст. 214 КПК до внесення відомостей до ЄРДР може бути проведений лише невідкладний огляд місця події. Після завершення огляду відомості про кримінальне правопорушення негайно вносяться до ЄРДР.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій у виняткових невідкладних випадках здійснюється за спрощеною процедурою, на підставі постанови слідчого, погодженої з прокурором, або постанови прокурора. Прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з клопотанням до слідчого судді. Невідкладність слід розуміти як «терміновість», «негайність», тобто дії прокурора повинні вкладатися в розумні часові межі, з урахуванням положень ст. 28 КПК «Розумні строки».

Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора відповідно до вимог ст. 248 КПК, тобто протягом 6 годин з моменту його отримання. До клопотання слідчого, прокурора додається витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання.

Виконання будь-яких дій з проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинно бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому статтею 255 КПК.

2.4. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій

2.4.1. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів під час розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів проти особи

Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, - слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням - уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи (ст. 246 КПК України).

У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених КПК України, за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді.

Виконання будь-яких дій з проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинно бути негайно припинено,

якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому статтею 255 КПК України (ст. 250 КПК України).

Алгоритм проведення негласних слідчих (розшукових) дій в себе наступні етапи:

- складання слідчим клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 2 ст. 248 КПК України) та погодження його з прокурором (ч. 3 ст. 246 КПК України);

- надання клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчому судді, у межах територіальної юрисдикції, де знаходиться орган досудового розслідування (голова чи інший визначений ним судді Апеляційних судів областей, АР Крим, міст Києва та Севастополя (ст. 247 КПК України);

- розгляд клопотання слідчим суддею протягом шести годин з часу отримання клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та отримання ухвали про дозвіл їх проведення;

- складання слідчим у двох примірниках доручення в порядку ст. 40 КПК України на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (п. 3.4.1. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/936/16875/5, (далі – Інструкція) та надання його разом з ухвалою слідчого судді оперативним підрозділам, які уповноваженні на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (п. 3.3. Інструкції). Залежно від злочину, який розслідується, та статусу

особи, щодо якої проводиться негласні слідчі (розшукові) дії, інших чинників, слідчий, за погодженням з керівником органу досудового розслідування відповідного рівня, може доручати їх проведення керівнику іншого правоохоронного органу, у тому числі того, під юрисдикцією якого не знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, з обґрунтуванням такої необхідності (п. 3.3.1. Інструкції);

- надання доручення разом з ухвалою слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії та зареєстрованим в режимно-секретній частині матеріальним носієм секретної інформації (далі – МНСІ) до оперативно-технічних підрозділів (ухвала слідчого судді та МНСІ у подальшому повертаються підрозділу-ініціатору). В практиці, доручення про проведення вказаних дій надається начальникові територіального органу та після цього уповноважений оперативний підрозділ (підрозділ-ініціатор) готується завдання на проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

- з урахуванням установленого в ухвалі слідчого судді строку безпосереднє проведення негласних слідчих (розшукових) дій підрозділом-ініціатором у взаємодії з підрозділом, який залучений;

- складання уповноваженим оперативним працівником протоколу за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України, п. 4.1., 4.6. Інструкції).

Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів.

Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору. (ст. 252 КПК України).

Після завершення проведення негласних слідчих (розшукових) дій та передачі матеріалів до органів досудового розслідування грифи секретності МНСІ щодо їх проведення можуть бути розсекречені на підставі рішення прокурора (постанова), який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, з урахуванням обставин кримінального провадження та необхідності використання матеріалів НСРД як доказів, у випадку, якщо витік зазначених відомостей не завдасть шкоди національній безпеці України (п.5.9. Інструкції).

2.4.2. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування розбійних нападів

Під час розслідування розбійних нападів, які вчинено в умовах неочевидності та в яких встановити причетних до них осіб на першочерговому етапі не надалося можливим, оперативними працівниками здійснюється оперативно-розшукова діяльність та за дорученням слідчого проводяться негласні слідчі (розшукові) дії, направлені на відпрацювання фактичних даних, отриманих на місці події. У разі отримання оперативним працівником позитивної інформації стосовно осіб, які можуть бути причетними до вчинення розбійних нападів, він ініціює перед слідчим шляхом подання обґрунтованого рапорту проведення негласних слідчих (розшукових) дій та перевіряє зазначену особу за криміналістичними та оперативними обліками ОВС. Слідчий для пошуку і фіксації фактичних

даних про протиправну діяльність цієї особи вносить слідчому судді апеляційного суду відповідне клопотання.

Підставами для проведення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії є наявність відомостей, які потребують перевірки, про вчинений злочин та особу, яка його вчинила, з метою їх підтвердження або спростування за умови, що в інший спосіб, крім проведення негласної слідчої (розшукової) дії, отримати інформацію неможливо.

Спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 затверджено Інструкцію про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, в якій визначено загальні засади та єдині вимоги до організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органів досудового розслідування або за їх дорученням чи дорученням прокурора уповноваженими оперативними підрозділами, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні.

При підготовці для проведення негласних слідчих (розшукових) дій необхідно визначитись із засобами, які будуть використовуватись.

До засобів, які використовуються при підготовці та проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, відносяться:

1. Обліки, які використовуються в органах внутрішніх справ: оперативні, кримінологічні, криміналістичні та адміністративні обліки.

2. Оперативна техніка (ч. 2 ст. 252, ст. 265 КПК). Основні оперативно-технічні засоби призначені для отримання (виявлення, збору та фіксації) інформації, а також створення умов для її виникнення. Допоміжні оперативно-технічні засоби застосовують для забезпечення діяльності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Вони безпосередньо не пов'язані з виникненням та отриманням інформації і, як правило, виконують функції

комунікації або захисту осіб, які беруть участь у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. У свою чергу оперативну техніку можна поділити на:

а) розвідувальну техніку – технічні засоби, які спеціально створені та застосовуються для негласного отримання оперативно-розшукової інформації, що розповсюджується в різних середовищах (каналах) або зберігається на матеріально-речових носіях. До засобів розвідувальної техніки належать: засоби відеоспостереження та відеофотозйомки (оптичні прилади, цифрові фотокамери, відеокамери, відеозакладки, телевізійні системи, ендоскопи, прилади бачення в темряві, тепловізори тощо); засоби звукового контролю та звукозапису (акустичні закладки, диктофони, направлені мікрофони, стетоскопи, інфрачервоні лазерні зчитувачі та ін.); засоби отримання інформації з радіоефіру (сканувальні радіоприймачі, інтерсептори, спеціалізована апаратура радіоконтролю, спеціальні комплекси радіорозвідки тощо); засоби зняття інформації з каналів проводового зв'язку (телефонні закладки, спеціалізована апаратура зняття інформації з ліній зв'язку);

б) пошукову техніку – технічні засоби, призначені для пошуку певних об'єктів у визначеному місці – середовищі (ґрунті, водоймищах), виявлених схованках, пробах речовин тощо. За допомогою пошукових засобів виявляють місце знаходження холодної та вогнепальної зброї, коштовних металів, улаштованих схованок, трупів людей і тварин, рухомих об'єктів, наркотичних та вибухових речовин, радіоелектронної апаратури (в тому числі електронних підривачів); сліди виділень людського організму, сліди спеціальних хімічних та радіоактивних речовин, теплові сліди тощо. До пошукових приладів відносять металошукачі, пошукові магніти, газоаналізатори (шукачі трупів та вибухових речовин), радіопеленгатори, електричні зонди-шукачі, порожнечошукачі, портативні рент-

генівські інтроскопи, ультрафіолетові освітлювачі, регістратори радіоактивності, нелінійні локатори, експрес-аналізатори наркотиків тощо;

в) пенітративну техніку, яка призначена для забезпечення проникнення в приміщення, транспортні засоби та інші місця з метою отримання або реалізації оперативно-розшукової інформації. До засобів пенітративної техніки належать технічні засоби відчиняння запірних пристроїв (комплекти ключів, маніпуляційне приладдя (відмички, спеціальні вібратори), комп'ютерні комплекси відчиняння замків); засоби подолання систем охорони (охоронної сигналізації, охоронного телебачення, систем контролю доступу); засоби нейтралізації тварин, а також засоби негласного проникнення в комп'ютерні системи та мережі.

В КПК закріплені вимоги до протоколів негласних слідчих (розшукових) дій як певних процесуальних документів (ст. 252 КПК України).

Для негласного виявлення, вивчення і фіксації слідів та інших джерел інформації здійснюються окремі негласні слідчі (розшукові) дії, дозволені законом, при цьому мають бути враховані наступні обставини:

- доцільність і достатність тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії;
- її відповідність поставленій меті, яку необхідно досягти;
- особливості здійснення слідчої (розшукової) дії (забезпечення конспірації, безпеки працівників);
- дотримання законності, правове забезпечення здійснюваної негласної слідчої (розшукової) дії (дозвіл керівництва ОВС, клопотання прокурора, санкція суду);
- матеріально-технічне, інформаційне та морально-психологічне забезпечення реалізації відповідної дії.

Важливе значення для з'ясування статусу результатів негласних слідчих (розшукових) дій, є їх класифікація за формою закріплення. Наприклад, до негласних матеріалів, що можуть передаватися слідчим для використання в розслідуванні кримінальних правопорушень, можуть бути віднесені:

а) рапорти уповноважених осіб щодо встановлення в ході проведення оперативно-розшукової діяльності осіб, які можуть бути причетними до вчинення розбійних нападів;

б) протоколи про застосування технічних засобів, у яких зазначаються час, місце та інші обставини їх виконання, з долученням фотознімків, аудіо- та відеозаписів;

в) інші документи – пояснення опитаних осіб, результати перевірок за обліками, довідки про результати проведення оперативно-розшукових заходів.

2.5. Порядок фіксації ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій

Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки, можуть зазначатися з забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів.

Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення вказаних негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору, який вживає заходів до збереження отриманих в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні.

Згідно з КПК слідчий має право негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами про злочин чи особу, яка його вчинила. Негласне виявлення та фіксація слідів тяжкого злочину полягає у здійсненні комплексу неглас-

них слідчих (розшукових) дій для безпосереднього пізнання і сприймання властивостей, стану, характерних ознак і зв'язків об'єктів матеріального світу з метою встановлення місця події, вивчення його обстановки, виявлення слідів тяжкого злочину, предметів, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні, особи, що вчинила злочин, а також іншої інформації, яка вказувала б на злочин, його наслідки, причини та умови, що сприяли його вчиненню.

Негласне виявлення та фіксація слідів тяжкого злочину, документів та інших предметів, що можуть бути доказами кримінальної діяльності, слідчі здійснюють з метою:

- виявлення, фіксації та вилучення слідів, предметів, речей, документів, які мають значення для розкриття та розслідування злочинів, встановлення обставин діяльності злочинних угруповань;

- розшуку та встановлення невідомих осіб, які після вчинення тяжкого злочину зникли з місця, а також осіб, які причетні до діяльності злочинних угруповань, хоч вони безпосередньо злочину і не вчиняли;

- встановлення обставин вчинення злочину, використаних при цьому знарядь, засобів злочину і предметів злочинного посягання;

- встановлення місця переховування предметів, речей, майна та інших цінностей, здобутих злочинним шляхом та вжиття заходів щодо забезпечення відшкодування матеріальних і моральних збитків, заподіяних злочином.

Для негласного виявлення, вивчення і фіксації слідів та інших джерел інформації здійснюються окремі негласні слідчі (розшукові) дії, дозволені законом, при цьому мають бути враховані наступні обставини:

- доцільність і достатність тієї чи іншого негласної слідчої (розшукової) дії;

- її відповідність поставленій меті, яку необхідно досягти;

- особливості здійснення слідчої (розшукової) дії (забезпечення конспірації, безпеки працівників і т. ін.);

– дотримання законності, правове забезпечення здійснюваної негласної слідчої (розшукової) дії (дозвіл керівництва, клопотання прокурора, санкція суду);

– матеріально-технічне, інформаційне та морально-психологічне забезпечення реалізації відповідної дії.

Питання визнання того чи іншого предмета, речовини, документа, інших об'єктів негласних слідчих (розшукових) дій носієм інформації, відомостей про ознаки вказаних предметів інколи вимагає наукового дослідження. З метою негласного виявлення та фіксація ознак тяжкого злочину, що можуть бути доказами у кримінальному провадженні, слідчі мають право негласно, таємно досліджувати із застосуванням криміналістичних та інших методів, заснованих на досягненнях науки, різні предмети, їх частини, копії, матеріали, вироби, продукти харчування, товари, сліди діяльності людини, фізіологічні виділення людини і тварини (слина, кров, сеча, пари повітря і т. ін.). Науковому дослідженню підлягають предмети і документи, отримані в процесі збирання зразків продуктів, засобів та речовин для порівняльного аналізу, контрольних та оперативних закупок і контрольованих поставок, інших негласних слідчих (розшукових) дій, проведених в інтересах виконання завдань кримінального провадження.

При дослідженні процесуального значення результатів негласних слідчих (розшукових) дій справедливим є визначення питань про правові засади, напрями використання результатів цієї діяльності, процедурні, тактичні та організаційно-правові аспекти. Проте чи не найактуальнішим завданням щодо правильного розуміння процесуального значення відомостей, отриманих у зазначеному правовому режимі, є визначення поняття „негласних слідчих (розшукових) дій”.

Заслуговує на увагу точка зору науковців, які досліджували правову природу негласних матеріалів і визначили їх як такі, що складені чи отримані уповноваже-

ними особами у передбачений законом та відомчими нормативно-правовими актами способ, зафіксовані у визначеній ними формі на будь-яких матеріальних носіях, що становлять: а) документи (їх копії), які містять фактичні дані про злочинні діяння окремих осіб і груп; б) будь-які об'єкти речового походження, властивості, якості й стан яких об'єктивно пов'язані зі злочинною діяльністю, або такі, що були знаряддям злочину, й усі інші матеріальні об'єкти, які можуть бути засобами виявлення, розкриття та розслідування злочину і використані як приводи та підстави для початку кримінального провадження або проведення негласних слідчих (розшукових) дій та прийняття інших процесуальних рішень, а також для отримання фактичних даних, що можуть бути доказами у кримінальному провадженні.

Важливе значення для з'ясування статусу результатів негласних слідчих (розшукових) дій є їх класифікація за формою закріплення.

Наприклад, до негласних матеріалів, що можуть передаватися слідчим для використання в розслідуванні злочинів, можуть бути віднесені:

а) рапорти уповноважених осіб щодо встановлення в ході проведення оперативно-розшукової діяльності ознак злочину і підстав кримінального провадження (зазначення обставин вчиненого злочину, прізвище і адреса виявленого потерпілого, свідка; місця знаходження речового доказу чи документа або долучення їх до рапорту, якщо вони були отримані від громадян або вилучені безпосередньо працівником правоохоронного органу і т.п.);

б) складені оперативним працівником протоколи, в яких зафіксовані факти злочинної діяльності (обман покупців, затримання викраденого вантажу, вилучення знарядь вчинення злочинів і предметів злочинного посягання, порушення технології виготовлення продукції тощо);

в) протоколи про застосування технічних засобів, у яких зазначаються час, місце та інші обставини їх виконання, з долученням фотознімків, аудіо- та відеозаписів;

г) інші документи – пояснення опитаних осіб, результати перевірок за обліками, довідки про результати проведення оперативно-розшукових заходів (поквартирного опитування громадян, повідомлення громадян, зроблених ними по телефону або за допомогою інших засобів зв'язку, тощо).

Отже, під результатом негласних слідчих (розшукових) дій розуміють сукупність отриманих під час проведення заходу відомостей про вчинення злочину, про осіб, що ухиляються від кримінальної відповідальності, слідства чи суду.

У спеціальній літературі предметом наукової полеміки став також обсяг відомостей, що мають закріплюватися у протоколі негласних слідчих (розшукових) дій. Конструктивними вважаються пропозиції щодо закріплення лише тих відомостей, отриманих під час здійснення дії, які мають відношення до досліджуваних фактів.

Дійсно, прийоми складання протоколу, який характеризується описом усього змісту отриманої фонограми або іншого носія, ускладнюють наступне вивчення матеріалів кримінального провадження судом, прокурором, захисником, спричиняють непотрібні труднощі виділення у ньому головних моментів та можуть негативно відобразитися на їх оцінці.

Мета складання протоколу негласної слідчої (розшукової) дії полягає в тому, щоб відобразити в протоколі все істотне з погляду завдань розслідування, усі відомості, необхідні для встановлення складу злочину і вирішення інших питань, що постають перед судовими і правоохоронними органами, уникаючи зайвої інформації. Тим більше, що окрім відомостей, які стосуються протиправної діяльності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій часто отримуються дані, котрі торкаються суто приватної сфери. Зважаючи на законодавчу заборону фіксації таких даних, у протоколі слід відображати лише інформацію, що стосується безпосередньо протиправних дій осіб, які перевіряються.

При конструкції процесуальних вимог до протоколів негласних слідчих (розшукових) дій необхідно виходити з

посилки, що такі документи повинні відповідати загальним вимогам, що висуваються доказовим правом. Дана теза означає, що протокол, складений за результатами негласних слідчих (розшукових) дій, повинен відповідати критеріям законності, обґрунтованості, своєчасності, вмотивованості, справедливості, всебічності, повноти, визначеності, високої культури і грамотності документального оформлення.

Виходячи з цього, протокол негласних слідчих (розшукових) дій як специфічна форма процесуального акту повинен мати ознаки останнього, а саме: 1) автор процесуального документа – особа, уповноважена законом на складання цього документа; 2) зміст – відомості про факти, що мають значення для справи; 3) спосіб закріплення інформації - загальнозрозумілими (загальноприйнятими) письмовими знаками, тобто за допомогою письмової мови, якою ведеться провадження.

Протокол негласних слідчих (розшукових) дій з відповідними додатками в цьому сенсі виконує роль як фіксації самого факту застосування певних технічних засобів, так і фіксації отриманих відомостей.

З позиції внутрішньої форми протокол негласної слідчої (розшукової) дій повинен відповідати загальним вимогам, що закріплені процесуальним законом (з урахуванням специфіки й особливостей конкретних негласних слідчих (розшукових) дій), а також відповідати науково-обґрунтованим рекомендаціям зі складання процесуальних документів. У цьому сенсі протокол повинен містити наступну інформацію: найменування документа (наприклад, дата, час і місце складання; посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, що склала протокол; зміст заходу; місце і час проведення заходу; дані про осіб, що брали участь у проведенні заходу; осіб, що були присутні при огляді й відтворенні носія (фахівець); відмітка про роз'яснення фахівцю його прав, попередження про відповідальність; опис носія з зафіксованою інформацією, його індивідуальні ознаки; відомості, що мають відношення до

досліджуваної події, отримані під час заходу; технічні засоби, використовувані для відтворення інформації; відмітки про опечатування носія; зауваження, що надходять від осіб, що беруть участь у складанні протоколу; підписи осіб, що беруть участь у складанні протоколу; визначення додатків тощо.

Надання результатів негласних слідчих (розшукових) дій слідчому, прокурору, суду.

Негласна діяльність, маючи чітко виражену гносеологічну природу, є специфічною формою пізнання і спрямована на вивчення фрагмента об'єктивної дійсності - фактичних даних, що відбивають і відтворюють подію злочину. При цьому пізнання, що посідає основне місце в діяльності, не є самодостатнім процесом – воно спрямоване на забезпечення інтересів кримінального судочинства, тобто виконання завдань, що сформульовані в КПК України.

У зв'язку з цим вбачається недостатнім вивчення й вирішення питань, пов'язаних з негласною інформацією, виключно під кутом зору організації й тактики її отримання, у відриві від перспектив використання. Зазначені обставини визначають необхідність і неминучість дослідження циркуляції негласних даних, а саме їхньої реалізації й використання на якісно іншому рівні – у процесі доказування. Це у свою чергу передбачає вивчення процедури надання результатів негласних слідчих (розшукових) дій спеціальним суб'єктам, які наділені відповідним процесуальним статусом, правами й обов'язками зі встановлення обставин вчиненого злочину.

З огляду на комплексний, багатоаспектний характер проблеми використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні зупинимося на початковій стадії цього процесу – на поданні цих результатів слідчому, прокурору, суду та на виникаючих при цьому суперечностях між вимогами конспірації та необхідністю перевірки окремих умов проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Отже, об'єкт негласних слідчих (розшукових) дій отримує свій статус лише в тому випадку, коли він включений до кримінального процесу, тобто тоді, коли на нього здійснюється законний вплив з боку спеціальних суб'єктів через реалізацію відповідних правових норм, а саме застосування гласних і негласних заходів і засобів.

Однак предмети, документи, канали зв'язку й інші матеріальні об'єкти як носії інформації, що підлягають виявленню через застосування дій, не є об'єктами негласних слідчих (розшукових) дій, тому що є результатами використання різних технологій здійснення злочинної діяльності об'єктів. Їх треба відносити до предметів пошуку та пізнання з метою документування зазначеної діяльності.

Застосування негласних слідчих (розшукових) дій підкріплено в законодавчому порядку також правом використання технічних та інших засобів.

Як оперативно-технічні засоби на практиці використовуються головним чином спеціальні технічні пристрої та пристосування, що дозволяють знімати інформацію з каналів зв'язку, вести приховане й інше візуальне спостереження в громадських місцях, фіксувати фактичні дані про злочинні дії окремих осіб і груп тощо.

Відзначимо, що оперативно-технічні засоби застосовуються тільки негласно, і ці дії мають винятковий характер, оскільки мова йде, по суті, про порушення конституційних прав громадян.

Документальне оформлення негласних слідчих (розшукових) дій.

Перш за все, правильним буде визнати, що документознавство в негласній діяльності за своїм змістом являє процес, що включає отримання (складання), збереження (накопичення) і використання документів з метою вирішення завдань цієї діяльності. Воно повинне здійснюватися безпосередніми суб'єктами негласних слідчих (розшукових) дій згідно з єдиними вимогами секретного діловодства в системі відповідних органів.

Під документом негласних слідчих (розшукових) дій слід розуміти свідчення про факти (події, явища, процеси), виявлені в процесі здійснення заходів ОРД і зафіксовані як у письмовій формі, так і за допомогою іншого матеріального носія (кіно-, фото-, аудіо-, відеоматеріалів тощо). Згідно з основними напрямками негласних слідчих (розшукових) дій головне призначення документів вбачається у фіксації, збереженні та використанні:

1) фактичних даних про злочинні дії окремих осіб і груп з метою своєчасного розслідування злочинів, а також для використання цих даних як доказів у кримінальному провадженні;

2) інформації про місцеперебування осіб, які переходять від органів слідства, суду;

До оперативно-розшукових документів кримінально-процесуального призначення відносяться протоколи про результати негласних слідчих (розшукових) дій із відповідними додатками, котрі, як уже зазначалося, можуть використовуватися як джерела доказів у кримінальному провадженні.

У випадках, коли документи негласних слідчих (розшукових) дій виявилися знаряддям вчинення злочинів, предметом злочинних посягань або їх продуктом, зберегли на собі сліди злочину та придатні для з'ясування обставин, які підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях, вони можуть розглядатися в кримінальному провадженні як речові докази.

Отже, вкрай важливо, що саме на законодавчому рівні закріплені вимоги до протоколів негласних слідчих (розшукових) дій як певних процесуальних документів (ст. 104 КПК).

Особою, яка проводила процесуальну дію, до протоколу долучаються додатки (ст. 105 КПК).

Додатками до протоколу можуть бути:

- спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів;

- письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії;

- стенограма, аудіо -, відеозапис процесуальної дії;
- фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Додатки до протоколів повинні бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами слідчого, прокурора, спеціаліста, інших осіб, які брали участь у виготовленні та/або вилученні таких додатків.

Прокурор вживає заходів до збереження отриманих у ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні.

Порядок розсекречування матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Після завершення проведення НСРД та передачі матеріалів до органів досудового розслідування грифи секретності матеріальні носії секретної інформації (далі – МНСІ) щодо їх проведення можуть бути розсекречені на підставі рішення прокурора (постанова), який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, з урахуванням обставин кримінального провадження та необхідності використання матеріалів НСРД як доказів, у випадку, якщо витік зазначених відомостей не завдасть шкоди національній безпеці України.

Забезпечення охорони державної таємниці та дотримання інших вимог законодавства про державну таємницю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій покладається на слідчих, прокурорів, слідчих суддів та співробітників уповноважених оперативних підрозділів, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії.

За порушення законодавства про державну таємницю зазначені особи несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із Законом України «Про державну таємницю».

Для розсекречення конкретних матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівник органу прокуратури надсилає керівнику органу, де засекречено матеріальний носій інформації, клопотання, у якому зазначаються підстави для скасування грифа секретності, обліковий номер та назва матеріального носія інформації.

Розсекречування конкретних матеріальних носіїв інформації проводиться безпосередньо в тому органі, де здійснювалося їхнє засекречення, відповідною експертною комісією з питань таємниць (далі – експертною комісією):

Підрозділи Національної поліції України: розсекречування матеріальних носіїв інформації, засекречених на стадії досудового розслідування слідчими та працівниками оперативних підрозділів.

Прокуратура: розсекречування матеріальних носіїв інформації, засекречених прокурорами під час кримінального провадження.

Апеляційні суди: розсекречування матеріальних носіїв інформації, засекречених під час надання дозволів на проведення відповідних негласних слідчих (розшукових) дій.

Процедура розсекречення включає:

- прийняття погодженого з керівником прокуратури рішення (постанова) прокурора, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні, про необхідність розсекречування;

- підготовку прокурором та надання керівнику органу, у якому засекречено МНСІ, клопотання із зазначенням підстави для скасування грифа таємності, облікового номеру та назви МНСІ. До клопотання долучаються МНСІ, грифи таємності яких пропонується скасувати;

- розсекречування МНСІ здійснюється на підставі рішення експертної комісії з питань таємниць (далі – експертна комісія), що створюється керівником органу, в якому здійснювалося їх засекречування, у максимально стислий строк, але не більше 10 діб з моменту отримання клопотання;

– про розсекречення МНСІ службова особа, яка його здійснила, зобов'язана письмово повідомити прокурора, якому такі носії інформації або документи були передані. У письмовому повідомленні зазначається підстава (реєстраційний номер та дата затвердження акта експертної комісії) для , скасування грифа таємності, обліковий номер та назва матеріального носія І таємної інформації, документа, попередній гриф таємності та наданий після перегляду реквізит.

Відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії, які прокурор не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, повинні бути негайно знищені на підставі його рішення, викладеного в постанові.

Крім того, слід враховувати, що особа, конституційні права якої були тимчасово обмежені під час проведення НСРД, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження (ст. 253-255 КПК України).

Зрозуміло, що при великій різноманітності кримінальних правопорушень, що вчиняються в теперішній час, важко встановити та обрати конкретну негласну слідчу (розшукову) дію, як пріоритетну. У зв'язку із чим, в залежності від характеру отриманої в ході досудового розслідування інформації та тільки після проведення її аналізу, слідчий приймає рішення про проведення тієї чи іншої негласної слідчої (розшукової) дії.

Надані рекомендації не є вичерпними. Практика не стоїть на місці, а тому слідчо-оперативні працівники підрозділів Національної поліції України постійно її вдосконалюють, напрацьовуючи нові найбільш гнучкі та ефективні форми й способи взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Amnesty International. Польша: Новый закон о слежке станет серьёзным ударом по правам человека. URL: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/3357/2016/en/>.

2. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19900300179>

3. Бочковий О. В. Сучасна процесуальна регламентація ОРД як гальмо на шляху ефективного розслідування. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 204-211.

4. В Україні з'являються поліцейські детективи. URL: https://dt.ua/UKRAINE/v-ukrayini-z-yavlyatsya-policeyski-detektivi-247011_.html

5. Виявлення, документування та розслідування злочинів, передбачених ст. 315 КК України, вчинених з використанням мережі Інтернет : навчально-практичний посібник / В.М. Комарницький, В.О. Криволапчук, Б.І. Бараненко та ін.; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ АДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2017. 505 с.

6. Діяльність підрозділів карного розшуку Національної поліції України щодо протидії злочинам проти власності, особливо корисливо-насильницьким у сучасних умовах : збірн. матер. постійн. діюч. семінару (м. Миколаїв, 1-3 червня 2017 р.); за ред.: д.ю.н., проф. Комарницького, к.ю.н., проф. Б.І. Бараненка. Миколаїв : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2017. 196 с.

7. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : затверджена наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року №

114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900>

8. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів : затверджена Наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держжордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 9 січня 1997 р. Юридичний вісник України. 1999. № 41 (225) 14–20 жовтня. С. 10–24.

9. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : затверджена наказом Міністерства Внутрішніх Справ України від 03 листопада 2015 року № 1339. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#n14>

10. Карчевський М.В. Можливості Big Data та кримінально-правова комунікація. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю». Івано-Франківськ, 2017. С. 52-58.

11. Конституції України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

12. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

13. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

14. Кримінальний процесуальний кодекс. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Є.М. Блажівський, Ю. М. Грошовий, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків: Право, 2012. Т. 2. 664 с.

15. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ. / Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий, К.А. Гусева та ін.; за ред. А.В. Іщенко, Б.І. Бараненка; МВС України, Луган. держ. ун-т. внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 416 с.

16. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів під час розслідування у сфері господарської діяльності: Методичні рекомендації / Чернявський С.С., Брисковська О.М. Київ. 2014. 143 с.

17. Особливості розслідування розбійних нападів та застосування негласних слідчих (розшукових) дій для встановлення осіб, що їх учинили : Методичні рекомендації / Валіневич В.М., Калантай І.М., Канцідайло О.О. та ін. Київ. 2014. 143 с.

18. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF>

19. Про затвердження Інструкції з діловодства в системі Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 23 серпня 2012 року N 747. URL: <http://search.ligazakon.ua /ldoc2.nsf/link1/MVS395.html>

20. Про затвердження Інструкції з оформлення документів у системі МВС України : Наказ МВС України від 27.07.2012 року № 650. URL: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish /article/788953>

21. Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 11.06.2015 N 687. URL: <http://parusconsultant.com/?doc=09SMS64CD2>

22. Про захист персональних даних : Закон України від 01 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/2297-17>

23. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/580-19>

24. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року N 2135-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

25. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 року N 3341-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>

26. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>

27. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС від 07 липня 2017 року № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>

28. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: Наказ МВС від 16 лютого 2018 року № 111. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18>

29. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні : Наказ Генерального Прокурора України від 19.12.2012 № 4гн. URL: <http://search.ligazakon.ua/ldoc2.nsf/link1/GP12045.html>

30. Ступаков О.С. Використання можливостей операторів мобільного зв'язку, виробників мобільних операційних систем під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 3(28). С. 89-92.

31. Тагієв С. Тимчасовий доступ до інформації, яка знаходиться в операторів і провайдерів телекомунікацій, у кримінальному провадженні. *Слово національної школи суддів України*. 2013. № 2(3). С. 13-24.

32. Тютюн Т.М. Узагальнення проблемних питань, які виникають при розгляді клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів. URL: <http://www.apcourtkiev.gov.ua/wp-content/uploads/2015/07/12014-kr.pdf>

Науково-практичне видання

БАРАНЕНКО Борис Іванович,
БОЧКОВИЙ Олексій Васильович,
ДРОЗД Валентина Георгіївна,
КРИВОНОС Максим Васильович,
ТЕРЕШОНОК Сергій Володимирович.

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЗІ
СЛІДЧИМИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ
РОЗСЛІДУВАННЯ

Науково-практичні рекомендації

За редакцією авторів
Технічний редактор *О.В. Бочковий*
Комп'ютерне верстання *О.В. Бочковий*

Підписано до друку 04.06.2018.
Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк. 5,4.
Тираж 300 прим. Зам. № 0406-01.

Адреса редакції та видавця:
Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка,
вул. Донецька, 1, м. Северодонецьк, Луганська область, Україна, 93401;
тел. (06452) 9-07-77; адреса електронної пошти: oonr_lduvs@meta.ua;
сайт: <http://lduvs.edu.ua>

Виготовлено згідно з наданим оригінал-макетом:
Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г.В.
вул. Бузника 5/1, м. Миколаїв, 54038
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007